

Dologházból munkaügyi minisztérium, másfél évszázados funkció kontinuitás

Egy írországi 19.sz-i dologház helyreállítása, bővítése és funkcióváltása

Ágó Arnold

Tartalomjegyzék

<i>Tartalomjegyzék</i>	3
<i>Bevezető</i>	5
<i>A projekt rövid bemutatása</i>	6
<i>Hol is ez a birr-i dologház? (ejtsd: Bör)</i>	7
<i>A dologház léptéke és környezete, kapcsolata a településsel</i>	8
A DOLOGHÁZAK KIALAKULÁSÁNAK RÉSZLETES TÖRTÉNETE	11
<i>Írország rövid története</i>	12
<i>Kialakulásuk rövid története</i>	18
<i>Dologházak Magyarországon</i>	18
<i>A dologházak építészete, George Wilkinson</i>	19
<i>Bővebben a szegények egyesüléséről</i>	20
<i>Felvételek Birr-ből</i>	23
<i>Pillanatképek a lakók mindennapjaiból</i>	24
A TERVEZETT ÉPÜLET BEMUTATÁSA, AZ ÉPÍTÉSZETI KONCEPCIÓ	33
LEHETŐSÉGEK-KIHÍVÁSOK-KONCEPCIÓ	34
<i>Lehetőség:</i>	34
<i>Kihívás:</i>	34
<i>Koncepció</i>	35
ÉPÍTÉSZETI ÖSSZEFÜGGÉSEK A KOMPOZÍCIÓKBAN	36
<i>Anyaghasználat, régi és új szerkezetek kapcsolata</i>	36
<i>A terek kapcsolata, funkciók</i>	36
MŰEMLÉK HELYREÁLLÍTÁSI TANULMÁNY	43
AZ ÉPÜLET JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS A KÁROSODÁS MÉRTÉKE	43
<i>Az épület bejárása, hibák feltárása</i>	44
<i>A konzerválás fontossági sorrendje és irányelvei</i>	50
<i>A konzerválási és helyreállítási munkák metodikája épületszerkezetről épületszerkezetre</i>	50
TERVLAPOK	52
ÖSSZEFOGLALÁS	57
<i>Forrás megjelölés</i>	58

Opponens:

Fekete Antal, Ybl díjas építész

Témavezető, konzulens:

Dr Szabó Éva DLA

P. Szűcs Julianna, Munkácsy-díjas művészettörténész, egyetemi tanár

Dologház, Írország, Meath Megye, Birr, Syngefield Road

Tervezők:

O'Briain Beary Architects,

Esmonde O'Briain - ügyvezető igazgató

Arnold Ago - építész

Ronan Hegarthy - építész

A projekten részt vettek még:

MCL Properties

Finbarr Mcloughlin - megbízó

Brian O' Neil - a megbízó kapcsolattartója, bonyolító

John Dorman Architects

John Dorman - konzervációs tanácsadás

Casey O'Rourke

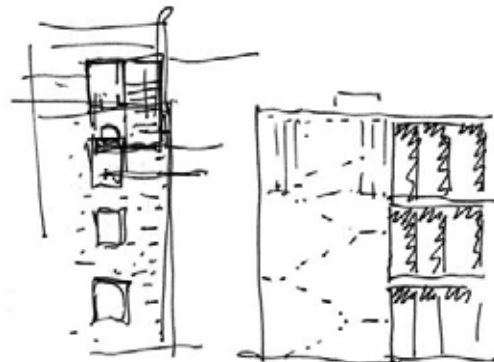
Oliver O'Rourke - közlekedés és statika

Mullin Design Associates - tájépítészet

Pete Mullin

TPA-tanácsadás, bonyolító

Sine Kelly

Bevezető

Ágó Arnold vagyok, a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki karán végeztem mint okleveles építész 2003-ban, jeles minősítéssel. 2001 szeptember 11.-e óta a Finta Stúdióban dolgoztam, először gyakornokként, aztán építészként, összesen 5 éven keresztül: Számos izgalmas projekten dolgozhattam, belevettem az építészek mindennapi életébe. Személyesebb hangvételű beszélgetések alkalmával nem csak a praktikákat, hanem a filozófiát is igyekeztem elsajátítani.

2003-ban felvételt nyertem a Dunaújvárosi Főiskola mérnök-tanári képzésére, ahol két szemeszteren keresztül ismerkedhettem a pszichológiával, a pedagógiával és a legújabb elektronikus oktatási technikákkal. 2004-ben építészeti tanulmányaim folytatása mellett döntöttem a PTE-PMMK Építőművész DLA képzésén. Ezt munka mellett kellett tennem, amely sok áldozatot kívánt, de megérte, mert további értékes tudással gazdagított. 2006-ban a DLA képzés második évfolyamos hallgatójaként elnyertem az IAESTE fél éves írországi ösztöndíját a Patrick Rooney's Associated Architects-nél. Itt először természetesen minden idegen volt, a hivatalos eljárások, a tervek készülségi foka, a kifejezések és technológiák, a kivitelezési gyakorlat. Legtöbörében úgy jellemezném tapasztalataimat, hogy az írek nagyon gyakorlatias emberek, mindent a lehető legegyszerűbben igyekeznek megoldani. Az adott szót sokat jelent, a határidők pedig inkább ajánlás jelleggel bírnak.

Ezután úgy döntöttem, hogy kipróbálom magam angol nyelv-környezetben. Egy sikeres interjú után Simon Walker-rel dolgozhattam több mint egy éven keresztül. Először csak ketten, majd az iroda három főre bővült. Robin Walker fiaként (Scott-Tallon-Walker) nagyon izgalmas szemléletmód örököse. Az építészeti megoldásai rendkívül finomak, érzékenysége a kialakult állapotok és a hely szelleme iránt mindig lenyűgözött.

Számos kisebb családi ház méretű projekt után elég bátorságot éreztem kipróbálni magam a Finta Stúdióban megszokott léptékben, és jelentkeztem az O'Briain-Beary Architects-hez 2008 januárjában. Már az interjú alatt említésre került többek között egy dologház helyreállítása és bővítése, ami azonnal felkeltette az érdeklődésemet. A szerencsének köszönhetően éppen a kezdésem hetén tartott meeting-en kapott zöld utat a beruházás. Mivel még nem volt konkrét feladatom, ezt osztották rám. Esmonde O'Briain felügyelete mellett nekiláttam először a koncepció tervek, a lépték és az arculat kidolgozásához. A tervezés filozófiája Írországból eltérő, itt a funkció mindennek előtt, majd a külcsín, míg Magyarországon leginkább egymással párhuzamosan és egymásra ráhatással fejlesztjük a koncepciót. Ennek a gyakorlatnak sokszor hasznát vettem, konstruktív ötleteimből számos szerves részét képezi a dizájn. Mielőtt a kikristályosodott elképzelés elfogadásra került volna, már számos alkalommal a helyszínre utazva a meglévő épületet mértük fel, többek között John Dorman-nel, aki nemcsak nagyszerű konzerváló építész, de a helyi történelem kimeríthetetlen forrása.

Ahogy a beadás dátumához egyre közelebb kerültünk, és lassan már rutinná vált 10-14 munkaóra is kevés volt a részemről, szükségessé vált még egy személy bevonása. Így lett a korombeli Ronan Hegarthy főleg a kapcsolattartó az altervezők felé, míg Esmonde O'Briain a megbízó felé, aki körülbelül 15-20 másik munkán folyamatosan ingázva látta el teendőit. Az én feladatom az engedélyezési terv elkészítése, a tehermentesítő út forgalomtechnikai, a konzerválási és tájépítészeti konzultáció a társtervezőkkel lett.

A leadás előtti hetekben azonban az ingatlan piac megrendült, a beruházó hitelkeretét a bankok újrakalkulálták, és hirtelen augusztusban be kellett fagyasztanunk minden munkát. A forrásokat már majdnem sikerült megszerezni, amikor az amerikai hitelpiaci válság elkezdődött. A gazdaság ezer szállal kötődik az amerikaihoz, ez a hatalmas 19.sz-i kivándorlási hullámhoz vezethető vissza. John F Kennedy is ír származású volt, a Fitzgerald egy tipikus ír családnév. A recesszióval még messzebb került a leadás dátuma, ami most decemberben lesz. A válság miatt a kivitelezés rendkívül nyomott áron elvégezhető, tehát ha sikerül mielőbb megkötni a szerződéseket, és az ingatlanok árfolyama visszakúszik a korábbi tartományba néhány év elteltével, akkor a beruházás sikeres lehet.

A disszertáció összeállításában nagy segítséget nyújtott Dr. Szabó Éva és P Szűcs Julianna, köszönöm mindkettejük szakértését, tanácsadását és mindig jókedélyű iránymutatásukat.

Az opponenciát köszönöm Fekete Antal Ybl-díjas budapesti építésznek, aki lenyűgöző tervezési teljesítménye ellenére megmaradt nyitott, emberközeli építésznek, akinek mindig van egy-két jó szava a fiatalabb generáció számára.

Külön köszönet illeti Esmonde O'Briain-t, aki lehetőséget biztosított és bizalmáról adott tanúbizonyságot, amikor a birr-i dologház projekt-jét rám osztotta, valamint a harmonikus közös tervezési tevékenységért, amely sok kellemes emlékekkel és tudással gazdagított Dublin-ban.

A projekt rövid bemutatása

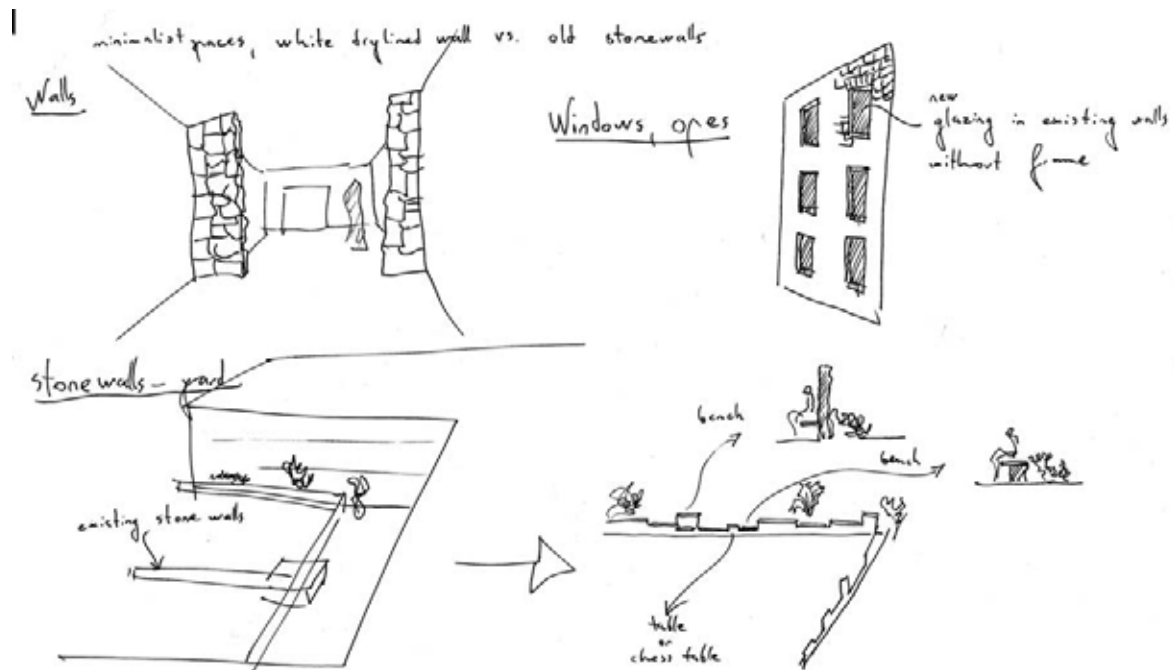
A birr-i dologház egyike annak a 130 dologháznak, amely Írországban épült az 1800-as évek közepén George Wilkinson tervei alapján. Ez egy műemléki védetség alatt álló épület, amelyet az országban az 57.-ik törvénycikkely szabályoz. A megbízó, Finbarr McLaughlin, az MCL Properties képviselőjében az elmúlt évtized során megvásárolta az ingatlant. A korábban benyújtott építési engedély, amely az épület lakóépületté való átalakítását tűzte ki célul, visszautasításra talált 2003-ban az önkormányzat részéről, mivel a szállás/fő épület használatára nem adott megoldást.

A Munkaügyi Minisztérium terveiben szerepel hogy decentralizálja irodáit és Birr-ben vásárol egy telket a település szélén, amely egy zöldövezeti irodaépületként fog szolgálni. Egy évvel mielőtt készültek el az első skiccek és megvalósíthatósági tanulmányok az épület átalakítására és bővítésére. A kívánt 10.000 négyzetméteres iroda és 1.500 négyzetméteres múzeum alapterületet biztosíthatónak bizonyult. Ez a tanulmány prezentálásra került a Munkaügyi Minisztériumban, ahol igen pozitívan fogadták, valamint a városi önkormányzaton, ahol a megyei elnök és az engedélyeztetési hivatal vezetője rendkívül lelkesedtek az ötletért. A minisztérium hivatalosan nem kezdhet tárgyalásokat a megbízókkal amíg annak nincs birtokában az elvi engedélyeztetési terv az irodabővítésre. A birr-i történelmi társaság, amely az előző engedélyezési tervet mely lakóépületté formálta volna át az épületet, határozott támogatásáról biztosította a projektet.

A megbízónk, annak ellenére hogy a minisztérium semmi garanciát nem tud adni arra vonatkozóan, hogy az ő ajánlata kerül majd kiválasztásra, az engedélyezési terv megszerzése mellett döntött. Tisztában vagyunk azzal, hogy az önkormányzat részéről nincs igény a tervek minden részletére kiterjedő kidolgozásra a projekt méretéből eredendően az engedélyezési fázisban. Ez lehetőséget biztosított a tervek mielőbbi benyújtására.

Az épület felmérése a tervek elkészítéséhez megtörtént. A tervező csapat építészekből, műemlékvédelmi szakértőből, statikus tervezőből és tájépítészből áll, további tanácsadói jelleggel gépészmérnöki, költségvetés készítői, engedélyeztetési tanácsadói segítséget is igénybe vettünk. Arra nem kaptunk garanciát, hogy az engedélyeztetési tervek elfogadása után is a meglévő tervezőcsapat viszi tovább a projektet. Ez elsősorban azon múlik, hogy a kivitelezési munkákat a beruházó, vagy a minisztérium fogja lebonyolítani.

Hol is ez a birr-i dologház? (ejtsd: Bör)

1. ábra - Birr Írország szívében fekszik, Offaly Megyében

2. ábra - Jellemét tekintve alföld, lelelők és elszórtan apró erdők

3. ábra - 4000 fős település, a helyi gazdaság állattenyésztésre és a birr-i kastélyhoz kapcsolódó turizmusra épül. A térképen a dologház elhelyezkedését is láthatjuk.

A dologház léptéke és környezete, kapcsolata a településsel

4. ábra - Ahogy déli irányba ellátunk távolabb, kivehető a forgalommentesítő út nyomvonala a fák között. Az ingatlant dús fasor veszi körül, a temetőt buja sövény. A szomszédos tervezett lakópark a jobb alsó sarokban lévő területen kap majd helyet. A háttérben jól érzékelhető Birr léptéke, jól kivehető a szinte uniformizálódott családiház stílus is. A fotó jobb felső sarkában a most már elkészült lakópark látható, közvetlen szomszédságában a bővítésre váró dologháznak.

5. ábra - A tervezett bővítés, a forgalommentesítő út és a parkoló a légifelvételbe beillesztve jól mutatja a beruházás léptékét. A meglévő épületet határozottan szervezi egészé a bővítés.

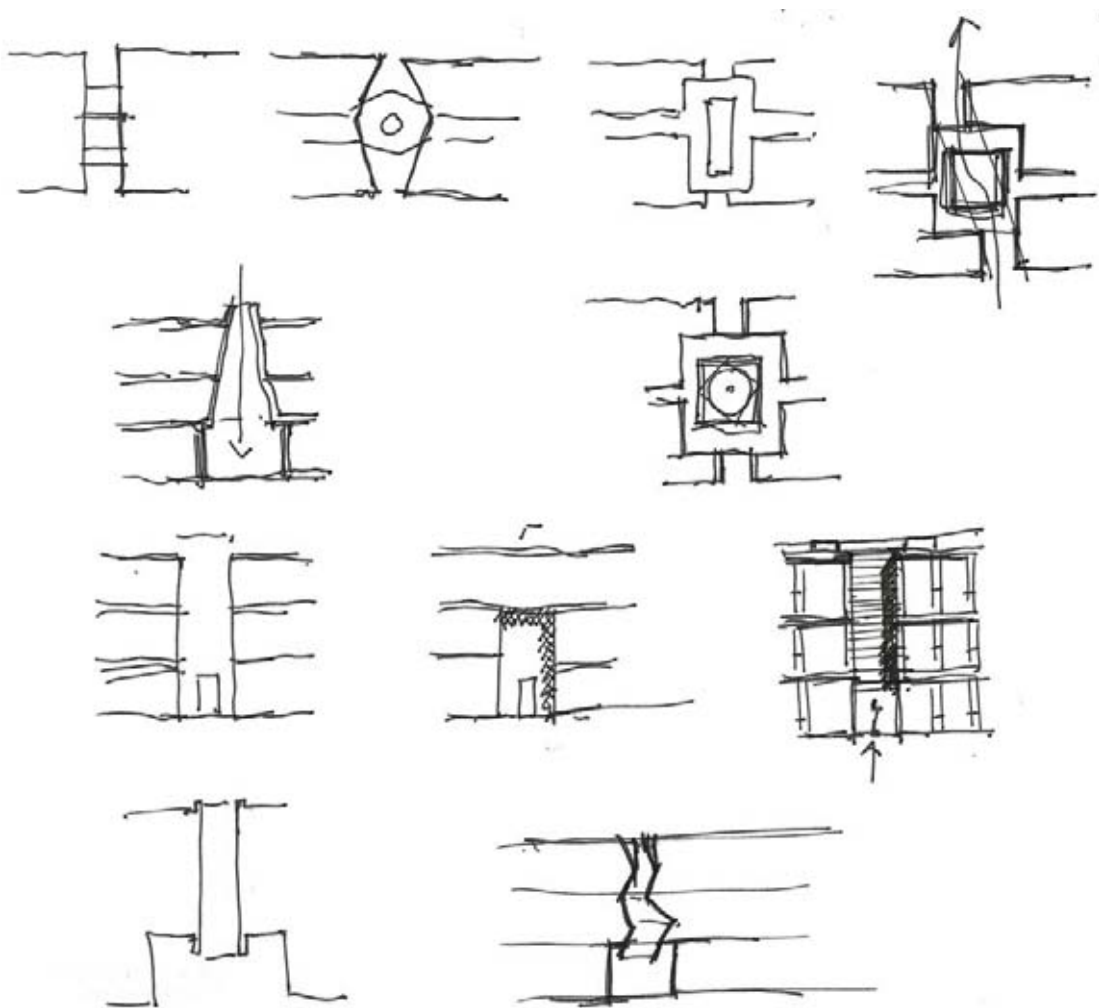

6. ábra - A déli oldalról látható a dologház igen elhanyagolt állapota. Az éppülettől balra eső sávban kerül elhelyezésre az óvoda épülete. A fotó alsó részén látható terület ad otthont a második ütemben elkészülő irodabővítésnek. Keletre, azaz a képen a jobb oldalon, az épület és a fasor között kapott helyet a forgalommentesítő út, amelyről a parkoló megközelíthető. Az út része Birr stratégiai tervének, melynek célja a település központjának tehermentesítése. A megvalósítás szakaszonként történik.

7. ábra - A nyugati irányból készített fotón jól érzékelhető a fő / szállásépület méltóságteljes tömbje. Az adminisztrációs blokk még magánkézben marad, azonban a tulajdonos hajlandóságot mutat a későbbi értékesítésre, így fontos résszel gazdagíthatna a múzeum.

A dolgozók kialakulásának részletes története

8. ábra - Az irodai szárnyon keresztül vezetett gyalogosforgalom lehetséges megoldásai

Írország rövid története

„A sziget első lakói a középső kőkorból, az i. e. 6. évezredben érkezhettek, amikor a sarki jégsapkák kezdtek visszahúzódní. Az i. e. 4. évezred elején a Brit-szigetről megismerték a földművelést, ezzel magas neolitikus kultúra alapjait vetették meg. Ebből az időszakból származnak a hatalmas kőtömbök (dolmenek, kőkörök) melyeket rituális és asztrológiai célokra állítottak különböző helyeken.

Ókor

Írország ókori történelméről az ír mitológia, néhány római történetíró utalásai és a régészeti leletek alapján vannak ismereteink.

A Kr. e. 3. évezred közepe táján kezdődött a bronzkor. Ebből az időből mívés arany és bronz díszek, fegyverek maradtak ránk. Bizonyítékok szerint a szigeten élők ebben az időben már élénk kereskedelmet folytattak a kontinenssel.

A kelták

A vaskor kezdetével érkeztek a szigetre a kelták, de még inkább a vaskor érkezett velük a szigetre. Több hullámban hódították meg a szigetet az i. e. 3. és 1. század között, a legnagyobb hulláma az ír nyelv és nép névadója, a gael-eké volt. (A kelták hódításairól a mítikus Hódítások könyve tudósít.) Több mint 100 kisebb törzsi királyság (tuath) jött létre az Ír-szigeten.

Róma

Kr. u. 43-ban Rómáé lett Britannia. Skócia és Írország független maradt. Britannia és Írország között továbbra is fennmaradt a kereskedelmi kapcsolat, ám a Római Birodalom bukása után, a 400-as években az írek elfoglalták Skóciát, Walest és Cornwallt. Később a britek mindenhol kiűzték őket, kivéve Skóciát, ahol a Dal Riata klán tovább élt. A Skóciában élő keltákból alakult később a skót királyság.

A kereszténység

Írországban a kereszténység a 400-as években kezdett elterjedni. Az első keresztény misszionárius talán egy Palladius nevű szerzetes volt, aki 431-ben érkezett a szigetre. Egy évvel később megérkezett Szent Patrik is, Írország védőszentje. Ő volt a legsikeresebb terjesztője a keresztény hitnek, alakjához számtalan legenda fűződik.

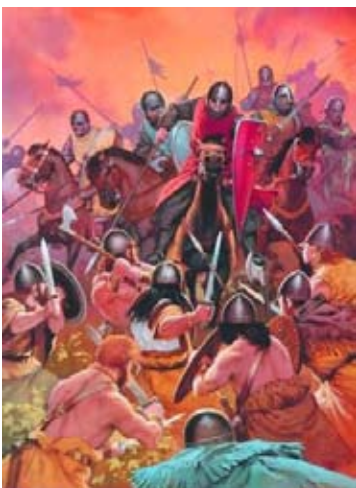
Állítólag Szent Patrik vezette be a latin ábécét, amely igen fontos lépés volt, hiszen ezzel írott formában rögzíthették az igen gazdag ír, szájhagyomány útján terjedő kultúrát. Patrik és társai több száz templomot és kolostort alapítottak. A kolostorok lassan kulturális központokká váltak, és olyan hatalomra tettek szert, akár a kiskirályságok. A 9. századtól a vikingek folyamatosan támadták Britanniát, Írországot és Franciaország északi részét hadizsákmány gyűjtése céljából. 840-ben egy egész évet maradtak Írországban. Néhány táborhelyen erődöt építettek, amelyek köré később városok épültek. Ilyen volt Dubhlinn (Dublin), Vadrefjord (Waterford) és Cork. 950 után a támadások abbamaradtak és a vikingek letelepedtek a keleti partoknál. Innen irányították a sziget egy részét és idővel elíresedtek. Hatalmukat Brian Boru nagykirály törte meg, aki egyesítette az ír királyságokat.

A normann invázió

IV. Adorján pápa, az egyetlen angol származású pápa 1155-ben első rendeletei között kiadott egy pápai bullát, mellyel II. Henriknek engedélyezte a sziget megszállását. Ez a bulla a későbbi angol királyokra kiterjedően is angol hűbértartókká nyilvánította a területet.

Henrik 1171-ben támadta meg Írországot, így ő lett az első angol király, aki ír földre lépett. Miután megszerezte a hatalmat, Írországot fiának, Jánosnak adományozta, és kinevezte őt Írország lordjának (Lord of Ireland). Halála után fia követte őt a trónon, így János király alatt Írország egyesült Angliával.

Az angolok hatalma lassan a Pale-re (Palánk), a Dublin környéki vidékre korlátozódott. Az ide települő angol arisztokrácia lassan elíresedett, ők lettek az úgynevezett Old English, akik közösséget vállaltak az írekkel, Írországot saját hazájuknak tartották, és a reformáció után is katolikusok maradtak.

A kelta visszafoglalás

1261-re az angol származású írek akkor erősödtek meg, amikor Fineen Mac Carthy legyőzte a normann seregeket a callanni csatában. Ekkor megölték John Fitz Thomast, Desmond urát, fiát, Maurice Fitz Johnt s nyolc másik bárót. 1315-ben a skót Edward Bruce megtámadta a szigetet, s ahol sok kelta úr támogatását megszerezve hadat üzent az angolok ellen. Bár a faugharti csatában elbukott, a háború eredménye, elsősorban Dublin környékén hatalmas pusztítás volt. Ebben a kaotikus állapotban jónéhány ír úr visszaszerezte azt a földterületet, melyet a hódítás előtt a családjuk birtokolt, s ezt meg is tudták tartani a harcok befejezése után is.

A feketehalál 1348-ban érkezett meg a szigetre. Mivel a legtöbb angol és normann lakos falvakban és városokban élt, így a pestis őket sokkal agyobb arányban tizedelte, mint az őshonos íreket, akik mezőgazdasági területeken létrehozott településeken éltek. Ezt követően ismét a kelta nyelv és kultúra vált meghatározóvá a szigeten. A betegség végigvonulását követően csak a sziget központi része, Dublin és környéke maradt angol irányítás alatt, angol többségi lakosággal.

Máshol a szigeten a lordok átvették az ír nyelvet és kultúráját, s ők lettek a szigeten az óangolok. A következő évszázadokban ők mindig az írek mellett álltak, akár csatáról, akár vallási változásról legyen szó.

Reformáció

1536-ban VIII. Henrik szakít a pápával, és megalapítja az anglikán egyházat. Míg az angolok, walesiek, és később a skótok is, átvették a protestáns vallást, addig az írek megmaradtak katolikusnak. Ez a tény meghatározó volt az ír történelem további alakulásában.

A 17. század elején skót és angol (protestáns) telepések érkeztek Írország északi területeire. Bevezettek egy sor diszkriminatív törvényt, mely elsősorban az ír katolikusokat sújtotta.

1641-ben, az angol polgárháború kitörésével párhuzamosan az ulsteri katolikusok fellázdáltak, és megtámadták a protestáns ír telepéseket. A polgárháborúban több mint tízezer protestáns vesztette életét.

1653 és 1658 között Angliát a polgárháborúban győztes Oliver Cromwell irányította, aki nemcsak megrögzött protestáns, de igen keménykezü kormányzó volt. 1649-ben seregével Írországba ment megtorolni azt, hogy az írek a polgárháborúban a katolikus angol király oldalára álltak. Cromwell a droghedai mészárlás nyitánya után körben behódoltatta és feldúlta az országot, emberek ezreit mészárolva le.

Cromwellt az angol monarchia helyreállítása után II. Károly, majd őt II. Jakab követte. 1688-ban Jakabnak fia született, akit katolikusnak keresztelt, és azt akarta, hogy ő kövesse majd a trónon. A parlament ezzel nem értett egyet, és üzenetet küldtek Orániai Vilmosnak, hogy jöjjön, és foglalja el a trónt. 1689-ben el is foglalta, és az ulsteri protestánsok is biztosították őt támogatásukról. Jakab Franciaországba menekült.

1690-ben Jakab Írországba ment, hogy sereget gyűjtsön. Elkezdődött a harc az ír protestánsokkal. Végül a boyne-i csatában Orániai Vilmos és a protestánsok győzelmet arattak a katolikusok fölött. A csata emlékére minden évben felvonulnak a protestánsok a harc színhelyén (az Orániai Rend híres belfasti felvonulása).

A felkelésre válaszul a protestáns arisztokrácia nyomására 1800-ban az Act of Unionnal (Egyesülési törvény) egyesítik az ír és a már egyesült angol-skót királyságot. Ezzel létrejön Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királysága (United Kingdom of Great Britain and Ireland).

Daniel O'Connell, katolikus ügyvéd, 1828-ban kampányt indított az ír katolikusok egyenjogúsága érdekében. A valódi cél az Unió felbontása. Naggyűléseket szervezett Írország történelmi színhelyein, amelyeket a résztvevők túl magas száma miatt (olykor félmillióan is összegyűltek) az angolok betiltottak. Ám O'Connellnek mégis sikerül eredményeket elérnie a katolikus emancipáció érdekében, és ennek fontosságát mi sem mutatja jobban, mint az, hogy később róla nevezik el Dublin legnagyobb utcáját.¹

¹ Wikipedia

A nagy éhínség

1845-ben észlelték először azt a burgonyakórt (phytophthora infestans), amely attól kezdve minden évben elpusztította az ország burgonyatermését - elrothasztotta még lábon. Mivel a burgonya volt az ír parasztság fő tápláléka, és takarmányként is használták, élelem nélkül maradtak. Az angol és a protestáns ír földesurak (katolikusok csak 5%-át birtokolták a földnek Írországon addigra már), kihasználva a szegénységet, elűzték a fizetni képtelen családokat földjeikről, házaikat leromboltatták, hogy nagyobb legelőkhöz jussanak.

1841-ben Írország lakosainak száma 8 175 000 volt. Ezt a számot azóta sem sikerült megközelíteni. 1846-tól kezdődően több mint egymillió ember éhenhalt, további félmillió pedig - legyengült szervezete miatt - valamilyen betegség áldozata lett. Több millióan Amerikába, Angliába, Ausztráliába vagy a világ más tájaira emigráltak az éhínség elől, és ott kolóniákat létesítettek. Az emigrációs hullám nagyjából 1900-ban zárult le.

Jelenleg Írországon kb. 3 920 000 ember él. A legtöbben úgy gondolják, Anglia tehetett volna az éhínség és a kivándorlások ellen, ám szándékosan nem cselekedett.

Leginkább az ország nyugati részén található területeket hagyták meg használatra az íreknek. Az ír termőtalaj rendkívül sziklás, köves, a megműveléshez ezeket előbb mindig kiásták és összegyűjtötték. A legkézenfekvőbb megoldás volt a családok birtokában lévő apró földterületek szélén elhelyezni őket, kőkerítést emelve. Ezek a műhold felvételeken is jól kivehetők. Ennek legszélsőségesebb példája az Aran szigeteken található, ahol a termőföldet a szó szoros értelmében hosszú évek alatt a tengerpartról hordták fel a fennsíkra. Szárított algát, kisodort tengeri növényeket, állatok ürülékét használták humuszképzésre. Az éhínség itt, Írország nyugati felén pusztított a legkegyetlenebbül, az aran szigetek teljesen lakatlanná váltak. Az 1970-es években beindult túrizmus tette ismét lakottá, jelenleg is körülbelül 80-100 lakos él a szigeteken.

Az ír étrend a burgonya megjelenése előtt szegényes volt, nem adott lehetőséget a népességszám növekedésének. A szegényes talajban burgonyával már sikerült nagyobb terméshozamot elérni, a családok könnyebben megélhettek, több gyermeket vállalhattak. Néhány évtized leforgása alatt teljesen átalakultak az étkezési szokások, gyakorlatilag burgonyadiétán éltek az emberek. Az éhínség először 1845-ben ütötte fel a fejét, amikor egy burgonya-betegség az egész évi termés tönkretette egy hónap alatt. A kormány segélyek osztásával, élelmiszer importtal próbálta enyhíteni a katasztrófát.

1846-ban a brit kormány új miniszterelnököt nevezett ki, aki a korona érdekeit szolgálva látott munkához. Az új Whig adminisztráció Lord Russel vezetésével a mai, jóléti-állam elvétől teljesen eltérő felfogással látott munkához ² az élelmiszer exportjára kiszabott tilalmat feloldva, az előző évek exportját megduplázva ³ fokozták az éhező ország gondjait, beszüntették a segélyezést, az élelmiszer importot leállították. A „laissez-faire” elvét követve nem kívántak díjazni senkit aki nem dolgozik, ezért hatalmas közberuházásokat indítottak élelmiszerért cserébe. Ezek általában teljesen szükségtelen projektek voltak, néhány példa az előbbi terminusra: utak a semmi közepén két, látszólag összefüggéstelen pont között, kulissza- és birtokhatár falak; mocsári mólók; stb. A mezőgazdaságot teljesen elhanyagolták, amit az év végén egy korai fagyos időszak tetézett, elpusztítva szinte az összes burgonyatermést. Ebben az évben haltak meg először emberek az éhségtől.

1847 ⁴ fagyos tavasza után tífusz tizedelte meg a lakosságot, 1848-ban pedig kolera. 1849-ben a burgonya termés ismét odaveszett, ekkor tombolt az éhínség a legkegyetlenebbül. A kilakoltatások több mint negyed millió embert érintettek mivel nem tudták fizetni a megnövelt bérleti díjakat ⁵. A lakosság 20%-kal csökkent 8 millióról 6.500.000-re 1850-ig. Az elkövetkezendő öt év alatt majdnem 2 millió hagyta el az országot, 50 év alatt ez a szám 4 millióra emelkedett, azaz felére csökkent a lakosság ⁶. A dologházak nagy segítséget nyújtottak a szegények és éhezők számára. A bentlakók dönthettek a dologház elhagyásáról, azonban ez ritkán történt meg.

Nemzeti mozgalmak, függetlenségi harcok, IRB

1858-ban megalakult az Ír Köztársasági Testvériség (Irish Republican Brotherhood, más néven Fenians, azaz fenianusok), azzal a céllal, hogy ha kell, erőszakkal is kivívja az ír függetlenséget. Az Amerikába emigrált írek támogatták őket, így volt is némi esélyük elérni céljukat. 1867-ben kirobbantottak egy felkelést, amit az angolok levertek. Az IRB ezzel nem szűnik meg, csak föld alá kényszerül egy időre.

Időközben a protestáns ír középosztály is megrendült, látván Anglia tétlenségét az éhínség alatt, Isaac Butt megalapítja az Ír Önrendelkezési Pártot (Home Rule Party), amely nem akar teljes függetlenséget Angliától, csak saját parlamentet és saját igazságszolgáltatást.

1879-ben Charles Stewart Parnell lett a párt vezetője, aki megalapította a Földligát is (Land League). Gyűléseket, tüntetéseket szervezett az ír parasztok érdekében. A Földligához kapcsolódik a bojkott kifejezés is: egy Boycott nevű földesúr ellen alkalmazták először az ír parasztok, aki végül is katonai segítséget kellett hogy hívjon a betakarításhoz, majd megszégyenülten elhagyta az országot.

Ebben az időben több szervezet is alakult. Az Ír Önrendelkezési Párt nem akart teljes függetlenséget, csak független parlamentet, a protestánsokból álló Ír Unionisták (Irish Unionists) viszont helyeselték az Egyesülési törvényt, és azt akarták, hogy minden maradjon változatlan. Az ő ellentétpárjuk volt az Ír Nacionalisták (Irish Nationalists), akik teljesen független nemzetet akartak. Az Ír Republikánusok (Irish Republicans) abban különböztek az előbbiektől, hogy a független ír köztársaság létrehozását mindenek fölé helyezték, és az Ír Nacionalistákkal ellentétben nem fektettek hangsúlyt a független nemzet eszméjére.

A kelta reneszánsz

1900-ban az IRB elkezdett újjászerveződni, majd 1905-ben megalakult a leghatározottabban angol ellenes párt, a Sinn Féin (Mi Magunk), melynek vezetője a dublini Arthur Griffith.

Griffith a Magyarország feltámadása (The Resurrection of Hungary) című könyvében fejtette ki elveit az ország függetlenségét illetően, példaértékűnek tartván az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést.

Eközben a parlamentben éles és végeláthatatlan viták folytak Írország függetlenségéről - mivel a protestánsok ki akartak maradni minden, az íreket érintő rendeletről, továbbra is angol kormányt akartak. 1913-ban létrejött az Ulsteri Önkéntes Erők (Ulster Volunteer Force), egy rendkívül agresszív katolikusellenes félkatonai szervezet, amely ellen a rendőrség nem tette meg a megfelelő lépéseket, így a katolikusok is megalakították a maguk félkatonai szervezetét, az Ír Önkéntes Erőket (Irish Volunteer Force).

A húsvéti felkelés

1916-ban, amikor felismerték, hogy az I. világháború még évekig eltarthat, és Angliának nincs ideje rájuk figyelni, az IRB és az IVF felkelést szerveztek. Patrick Pearse vezetésével április 4-én megszállták Dublin néhány stratégiai pontját, majd a Főposta előtt felolvasták az Írországot független köztársasággá nyilvánító kiáltványt, és felhúzták az ír zászlót.

Az angolok leverték a felkelést, és 15 vezetőjét kivégezték. A Sinn Féint hibáztatják a felkelésért, holott az IRB állt az egésznek a háttérben. Ám éppen ennek a vádnak köszönhetően a Sinn Féin Írország legnépszerűbb pártja lesz. 1917-ben Éamon de Valerát bízzák meg a párt vezetésével. A félig ír félig spanyol de Valera a Húsvéti felkelés egyik vezetője volt, ám nem végezheték ki, mivel amerikai állampolgársággal rendelkezett. Elhatározta, hogy saját kormányt alakítanak, visszautasította a választások útján nyert westminsteri helyeket, és elkezdte a húsvéti felkelés kormánya függetlennek nyilvánított Írország kormányzását. Az illegális parlament neve Dail Eireann (a mai, hivatalos parlamentet is így hívják), és 1919. január 21-én tartotta első ülését.

IRA

Miután az angol kormány letartóztatta az illegális ír kormány tagjait, megalakult az Ír Köztársasági Hadsereg (Irish Republican Army), akik különböző gerillaakciókkal próbálták lehetetlenné tenni az angol kormány munkáját. 1920-ban, Michael Collins vezetésével, a gerillaháború egyre nagyobb méreteket öltött. November 21-én az IRA tagjai lelőttek tizenegy brit katonát. Válaszul az angol katonák benyomultak egy dublini hurling- (ír futball) mérkőzésre, és tüzet nyitottak az ártatlan szurkolókra. Ez az esemény az első a Véres vasárnap (Bloody Sunday) néven elhíresült tragédiák közül. Az IRA válasza nem késett sokat, tíz nappal később megöltek tizenhét brit katonát.

1921-ben az angol kormány tűzszünetet kért, és tárgyalni hívta a Sinn Féint valamint az IRA-t. A küldöttséget Arthur Griffith és Michael Collins vezeti. A tárgyalások eredményeképpen aláírtak egy egyezményt (angol részről David Lloyd George miniszterelnök és Winston Churchill gyarmatügyi miniszter), az ún. Angol-Ír Egyezményt (Anglo-Irish Treaty).

A mai Írország létrejötte

Polgárháború

Az Angol-Ír Egyezmény kimondta Írország két részre szakadását. A protestáns többség lakta hat ulsteri megye Észak-Írország néven angol fennhatóság alatt maradt, a sziget többi huszonhat megyéje pedig Ír Szabadállam (Irish Free State) néven függetlenséget nyert, ám a Brit Nemzetközösség tagja maradt.

Az eredménnyel sokan elégedetlenek voltak, így például de Valera is, melynek következtében mind a Sinn Féin, mind az IRA két pártra szakadt. Az egyezményt támogató IRA-sokból lett az Ír Szabadállam első önálló hadserege, a Sinn Féinben pedig Arthur Griffith leváltotta miniszterelnöki pozíciójából de Valerát.

Mindez testvérháborúhoz vezetett, elkezdődött az egy éven át tartó ír polgárháború, amelynek első ütközete volt a dublini csata. Michael Collins-szal saját módszerével végeztek egykori tanítványai, Arthur Griffith-t pedig beteg szíve vitte sírba a háború alatt.

Az Ír Köztársaság

1937-ben de Valera elfogadtatta a Köztársaság új alkotmányát, mely az Irish Free State helyett az Éire megnevezést használja Írországra, ugyanakkor kimondja, hogy az állam élén nem a király, hanem egy választott államelnök áll, a miniszterelnöki funkció helyét pedig a taoiseach veszi át.

A II. világháború Észak-Írországot is háborúba kényszerítette Anglia oldalán, Írország semleges maradt. Az IRA azonban szövetekezett a németekkel, fegyverkereskedelmet bonyolít le velük. 1959-ben de Valera lett Írország köztársasági elnöke, és 1973-ig ő is maradt az ország első számú politikai vezetője. Az ország gazdasága lassan fejlődni kezdett, az IRA pedig még egy évtizednyi gerillaakció után lemondott az agresszív stratégiáról, és békés módszerekhez próbált folyamodni. Ezzel azonban nem minden tagja értett egyet, így 1969-ben az IRA kettészakadt, baloldali orientációjú ún. „hivatalos” szárnyra (Official IRA, OIRA), mely gyakorlatilag beszüntette működését, és „ideiglenes” szárnyra (Provisional IRA, PIRA), amely folytatta a szervezet hagyományait, és észak-írországi valamint angliai bombamerénylet-hadjáratokba kezdett.

Az angol kormány házkutatási-, kétségbeesett tüntetés-leverési- vagy megalapozatlan bebörtönzési akciói csak egyre erősítették az „ideiglenes” IRA népszerűségét. Újabb Véres vasárnap (1972) és egy Véres péntek következik, amikor a brit katonák ismét fegyvertelen embereket ölnek meg. Az IRA és a brit rendfenntartók közti hosszú harc eredményeként 1973 és 1980 között 1398 ember veszti életét bombamerénylet, taposóakna vagy golyó által.

További merényletek

1984. október 12-én az IRA bombamerényletet hajtott végre a brightoni Grand Hotel ellen, mialatt Thatcher és pártja megbeszélést tart az épületben. Öt ember meghalt, sokan megsebesültek, a szálloda egy része ledőlt, Thatcher is csak óriási szerencséjével maradt életben.

Ezt követően az angol kormány megpróbált megegyezésre jutni Észak-Írországgal, többek között beleszólást biztosít neki az észak-ír politikába. Ezt sem Észak-Írországból sem Írországból nem nézték túl jó szemmel. A merényletek folytatódtak, megtorlás megtorlást követett, egészen a kilencvenes évek közepéig.

Béketárgyalások

1993-ban az események minden résztvevője úgy gondolta, hogy ideje tárgyalóasztalhoz ülni. Az ún. Downing Street-i nyilatkozatban Anglia kijelentette, hogy nincs semmilyen „saját stratégiai vagy gazdasági” célja Észak-Írországgal, és kilátásba helyezte egy egyesült Írország létrehozását, amennyiben ez a döntés a többség döntését képviselné. Ez a kijelentés feldühítette az Ulsteri Unionistákat (UUP), akik azzal vádolták a brit kormányt, hogy eladja Észak-Írországot a Sinn Féinnek. A mérsékelt politikai pártok viszont örömmel fogadták a kormány kijelentését, mindkét oldalon.

Később a brit kormány pontosított, és fegyverletételhez kötötte a tárgyalások elkezdését. Bill Clinton amerikai elnök is bekapcsolódott a békekampányba, és megkérte az IRA-t, hogy hirdessen végleges tűzszünetet. 1994. augusztus 31-én az IRA ezt meg is tette, és bár nem mondta ki, hogy az végleges lenne, kihirdette a „katonai tevékenységek teljes leállítását”. Október 13-án az észak-ír protestáns félkatonai ernyőszervezet, a CLMC (az UVF-et és az UDA-t képviselő Combined Loyalist Military Command) is hasonlóképpen tett.

A brit kormány tárgyalási időpontokat egyeztetett a Sinn Féinnel, melynek vezetőjét, Gerry Adams-et a Fehér Háza is meghívták Szent Patrik-napra. A tárgyalások el is kezdődtek 1995-ben, ám sem a Sinn Féint, sem az észak-ír lojalistákat nem engedték a tárgyalóasztalhoz. John Major brit miniszterelnök ezt azzal magyarázta, hogy a szervezeteknek be kellett szolgáltatniuk fegyvereiket, ahhoz, hogy a brit kormány komolyan vegye a végleges tűzszünetet. Az IRA dühös válasza: a fegyverek beszolgáltatása nem kezdődhet meg addig, amíg a tárgyalások eredményei nem tisztázódnak, a tűzszünetnek vége! Hatvan másodperccel a bejelentés után bomba robban Londonban, több millió font kárt és két emberéletet követelve.

1997-ben az új brit miniszterelnök, Tony Blair, bejelentette, hogy a tárgyalások elkezdődnek, a Sinn Féinnel vagy nélküle. A Sinn Féin ekkorra már túlságosan össze van fonódva a tűzszünetet felmondó IRA-val, így nem ülhet tárgyalóasztalhoz. Amikor az IRA látta, hogy Blair komolyan beszélt, és a tárgyalások tényleg elkezdődnek a Sinn Féin nélkül, tűzszünetet hirdetett, hogy az mégis résztvehessen rajtuk.

A tárgyalások menete igen lassú volt, hol az észak-ír, hol az ír felet kellett kitiltani néhány hétre a megállapodás megszegéséért. Végül többszöri nekifutásra, egy 24 órás tárgyalás után, 1998. április 10-én hajnali 5 órakor megállapodás született, amelyet a Nagypénteki egyezmény (Good Friday Agreement) szentesített.

Ez azonban nem jelentette az erőszak végét: az egyezményt ellenző, magát Igazi IRA-nak nevező csoport (Real IRA) bombamerényletekbe kezd.

Napjainkban

Az 1999 decemberében létrejött észak-ír kormányban Sinn Féin-tagok is voltak. 2000-ben, majd 2001-ben újra, Anglia felfüggesztette az észak-ír parlamentet, mivel az IRA nem hajlandó letenni a fegyvert. 2001 októberében az IRA elkezdte a fegyverek beszolgáltatását, 2002-ben viszont több incidens arra engedett következtetni, hogy az nem volt teljes, ezért újra felfüggesztették az észak-ír kormányt, melynek státusza jelenleg is függőben van.

Írország gazdasági helyzete az 1980-as évektől rohamosan fejlődik. A munkanélküliség eltűnően van, az életszínvonal egyre magasabb. Az idegenforgalom a növekvő kelta-mániának köszönhetően soha nem látott méreteket öltött. Ma Európa fejlett országai között is az egyik leggyorsabban fejlődő ország.

A jelenlegi elnök Mary McAleese, a taoiseach (ejtsd: tísohk, miniszterelnök) pedig Brian Cowen².

² wikipedia

Kialakulásuk rövid története

„A születő társadalompolitika első lépéseit a kapitalizmus legkorábbi csíráinak kialakulásától, körülbelül a XV. századtól kezdve kísérhetjük figyelemmel Angliában. E korai lépések a tőkés fejlődés által életre hívott, igen sok problémát, nehezen megoldható gondot felvető társadalmi „bajokhoz”, mindenekezlőtt a súlyos és „veszélyes” szegénység és nyomor jelenségeihez kapcsolódtak. A legsúlyosabban „kifosztottakkal”, a leghátrányosabb helyzetben levőkkel, a társadalom perifériájára szorított szegényekkel foglalkozó társadalompolitika intézkedései ebben az időszakban még a szegénygondozás legfelszínibb, kezelési útjához nyúlnak: részben büntető, részben karitatív eljárásokkal igyekeznek vagy teljesen eltüntetni, vagy elviselhetőbbé tenni a szegénység (és ezen belül az öregekkel, a betegekkel, a gyermekekkel kapcsolatos fájó és zavaró problémák) megnyilvánulásait. Már e korai időszakban megjelenik a szegénység-probléma megoldására és kezelésére hivatott dologház intézménye, amely egészen a XIX. század végéig kíséri a szociálpolitika angliai történetét, és amelynek megértése nélkül maga a szociális munka kialakulása és megjelenése is érthetetlen maradna számunkra.

A dologházak építésének alap gondolata – amelyet hol explicit, hol implicit formában, a hirdetett ideológiák mögött mindig kibonthatunk – a következő: A szegénység, a nyomor, a társadalmi-gazdasági megfosztottság igazi oka mindig – felfedezhetően – az egyén lustasága, a tőkés társadalom követelte munkamorál iránti érzéketlensége, a hatékony, szorgos munka helyett a mások munkáján élni-akarás megvetendő pauperetikája. Éppen ezért a szegényekkel két dolog tehető: vagy büntető-elkülönítő módon ki kell őket rekeszteni az efficiens társadalomból, vagy törekedni kell a megnevelésükre. Nos, a „humánusabb” dologházak ez utóbbi utat választják, a kevésbé kívánatos lehetőség elvének kimondásával.

Ezen elv szerint a szegényeket (legyenek azok öregek, akiknek előrelátóan tartalékolni kellett volna munkaképtelen napjaikra, betegek, akiknek betegségüket is előre be kellett volna számítaniuk, munkanélküliek, akiket a termelés lankadó szükségletei hosszabb-rövidebb időre kidobtak) olyan körülmények közé kell helyezni, amelyek mindenképpen rosszabbak, elviselhetetlenebbek, mint „szabad” életük egyetlen órája is volt, és ezért a „jó”, a könnyebb élet iránti törekvésük majd ráneveli őket arra ezekben az otthonokban, hogy megteremthetik a jó életet a maguk számára is, de csak rendes, kitartó, szorgos munkával. Mindezt pedig valamennyi szegényre érvényesíteni kell, azaz a szegénygondozás egyedüli hivatalos formája a dologház lehet. Nos, e szélsőségekig kiélezetten antihumánus szegénygondozás reakciójaként találkozunk a múlt század második harmadában az első szociális munkásokkal.

A szociális munkások első szervezete, a Charity Organization Society még teljesen és tökéletesen magáévá tette a kevésbé kívánatos lehetőség elvét, a szegények igazán hatékony nevelési módszerének tartva azt. Egy problémát kívánt a szervezet csupán megoldani, ez pedig a dologházakon kívül maradt szegények gondja volt.

Minden törvényes rendelkezés ellenére sokan voltak ugyanis, akiket erőnek erejével sem lehetett a dologházakba „betuszkolni”. Vagy a nagy munkanélküliségi hullámok idején a rendelkezésre álló dologházi „kapacitás” nem volt elegendő minden szegény befogadására. Egy sor történeti esemény hatására pedig az is kiderült, hogy nem is volna célszerű mindenkit – megkülönböztetés nélkül – az elrettentés e fellegváraiba kényszeríteni. (E történeti faktorok között talán elsőként kell említenünk az időnként tömeges munkanélküliségi hullámokat, amelyek lassan-lassan megkérdőjelezték a „mindenfajta szegénység oka az egyéni lustaság, dologtalanság, életképtelenség” – ideológiáját; de közrejátszott itt a gyári törvények életbeléptetésekor elrendelt vizsgálatok sora is, amely embertelen – az egyén hatáskörén és javítani akarásán kívüleső – munka- és életkörülményekre derített fényt, stb.)

A „kívülmaradt” szegények problémái azonban változatlanul megoldatlanok, fenyegetőek és zavaróak voltak. Ezek megoldására, kezelésére vállalkoztak tehát az első szociális munkások. Feladatukul azt tűzték ki, hogy a „kívül-maradtok” között szét kell választani az „érdemes” (önhibáján kívül szegénnyé vált) szegények és az „érdemtelenek” csoportját. Az előzőt maximális anyagi és erkölcsi, társadalmi és karitatív segítségben kell részesíteni, a második csoportot pedig valóban a lehető legkevésbé kívánatos lehetőségek közé helyezve, „át kell nevelni”, a társadalom „érdemes” tagjává kell formálni³.

Dologházak Magyarországon

„A dologház elnevezése eredetileg a 15. század végén Amsterdamból a német államok közvetítésével elterjedt (Werkhaus, Zuchthaus, Besserungshaus) új büntetés-végrehajtási modellhez kötődött, melynek legjellemzőbb sajátosságai a súlyos bűnelkövetőktől való elkülönülés, a „becsületes karakter (reszocializációs esély), kemény munkavégzés, fegyelmezés, lelki gondozás, tanítás, és egészségügyi felügyelet. A dologház 16. századi típusa elutasította a középkori börtön testsanyargató, szennyes, közös elhelyezésű, differenciálatlan végrehajtási metódusát és megalapozta a modern büntetés-végrehajtást. Magyarországon ilyen intézményt (jelentősen megváltozott büntetés-végrehajtási filozófia jegyében) Mária Terézia engedélyével Szempcen állítottak föl, mely rövid működés után (Tallósra, majd Szegedre költöztetve) megszűnt. A

³ A szociális munka néhány jellemzőjéről / Szalai Júlia = Alkoholológia 2. 1971. 4. p. 171-181

19. század első felében éledt fel újra a dologház intézménye, ekkor azonban már nem mint az amsterdami modellből levezetett önálló intézmény, hanem a vármegyei, városi börtönök mellett üzemeltetett „rabdolgoztató-ház”-ként. Ez a reformkori megoldás elegyítette a büntetés-végrehajtásban nevelő céllal alkalmazott munka eszméjét a költségcsökkentő munkáltatás nagyon is racionális koncepciójával. Végül harmadszorra a dologházi törvényben találkozunk a dologház megnevezéssel a magyar jogtörténetben, itt azonban nem büntetés-végrehajtási intézetet, hanem a szabadságvesztés határozatlan formáját jelenti, jóllehet a törvény hatálya alá vont személyek körének jellege emlékeztet a hollandiai „kiszűnösök” (zsebtolvajok, szajhák, engedetlen szolgák, munkakerülők) társadalmi csoportjára⁴.

„Dologház, olyan hatósági Intézet, melybe bírói ítélettel közveszélyes munkakerülőket utalnak. Magyarországon az 1913:XXI. t.c. úgy intézkedik, hogy azt a keresetre utalt munkaképes egyént, aki csavarog v. egyébként munkakerülő életmódot folytat, a bíróság ítélettel dologházba utalhatja. A dologházban a végzendő munka nem a szabadságvesztés-büntetés súlyosbítása, hanem nevelő eszköz s mint ilyen a bűnözés megelőzését szolgálja. Célja, hogy a munkakerülőt rendes életmódra és produktív munkára szoktassa. A dologházba utalás általában határozatlan ideig, de legalább 1 és legfeljebb 5 évig terjed. Olyan egyéneket, akik legalább 5 havi fogházra ítéltettek olyan bűncselekmény miatt, mely dologkerüléssel kapcsolatos, büntetésük kitöltése után dologházba lehet utalni 1-től 5 évre. Utána feltételesen visszanyerik szabadságukat, de ha közben ismét bűncselekményt követnek el, megint dologházba kerülnek, határozatlan időre”⁵.

A dologházak építésze, George Wilkinson

Offaly megyének egyetlen megmaradt dologháza Birr-ben található. Birr egy kis város Írország szívében, kb. 10-12.000 lakossal. Fontos szerepet játszik a település arculatában és hangulatában az egykori dologház, az apáca zárda amiben a helyi önkormányzat működik és a kastély, amelyben jelenleg is egy brit nemes, Lord Rosse lakik.

Az épület szimmetrikus elrendezésű, hierarchikus felépítésű, négyszögletesen kőfalakkal körülzárt. Anyaghasználatban a legmarkánsabb anyagok a kőből rakott falak és a palafedés. Az épület műemlékileg védett regionális szinten. George Wilkinson által tervezett épület, mind a külső megjelenés, mind a belterek a legjobb állapotban fennmaradt éhínség előtt (1848-49) épült dologház egész Írországban, amely még mindig áll. Az épület Wilkinson tipikus elrendezésén alapul. Ez tükrözi a korabeli ír társadalom rétegződését, szigorú vallásos és erkölcsi magatartását.

A brit építész 1814-ben született Wales-ben, az oxford megyei Witney-ben egy ács fiaként. Építészeti tanulmányai befejezése után nagyobb volumenű munkák reményében a szülővárosában tervezendő dologház megtervezésére pályázatot nyújtott be. A meghívást végül egy bizonyos Sompsom Kempthron nyerte el, aki azonban már az első megbeszélések alatt összetűzésbe került a város vezetésével. Minden áron ragaszkodott a téglá szerkezetű épülethez, holott téglagyár nem is volt a közelben. A feladat Wilkinsoné lett mivel az ő elképzelései szerint az épület teljes egészében a helyi kőbánya kőéből épülhetett meg. Igyekezett, hogy a kivitelezés a saját vállalkozásáé legyen, ugyan siker nem koronázta, azonban a beruházás mégis meghozta szerencséjét.⁷

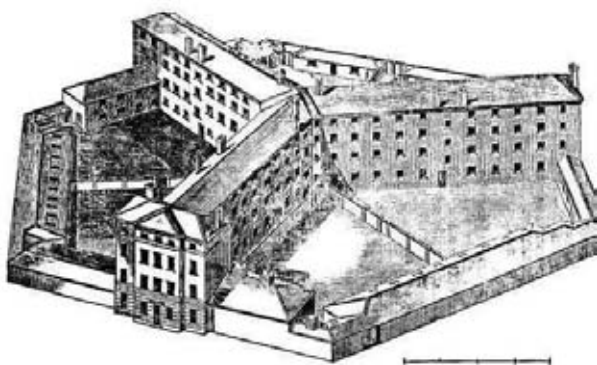
9. ábra - Union workhouse, Newtown, Montgomeryshire

Wilkinson a közeli Thame, Woodstock és Chipping Norton városok dologházaira is sikeres pályázatot nyújtott be, ezeket a chard-i és számos, főleg wales-i követte: Abergavenny, Bridgend, Bromyard, Chard, Cricklade & Wootton Bassett, Devizes, Dorchester, Gainsborough, Honiton, Ledbury, Leominster, Malmesbury, Northleach, Pembroke, Stow-in-the-Wold, Tenbury, Weobley, Wincanton, Wiltshire. A legtöbb Tudor stílusban épült, ami nagyon hasonló az oxford-i egyetem

⁴ <http://www.ajk.elte.hu/Tanszkek/Majt/Magyar%20JogtorteNET/magyarazatok/dologhaz.htm>

⁵ <http://hu.metapedia.org/wiki/Dologh%C3%A1z>

épületekhez. Az alaprajzi elrendezések leginkább a Sampson Kempthorne négyzetes modeljét követte, míg három (a Chipping Norton, Witney és Wolverhampton-ban épült) a négyzetes beépítést Szent András kereszttel kombinálta. Az Aberayron, Malmesbury, Thame és Woodstock-ban épültek a hagyományostól teljesen eltérnek, nem sorolhatók külön kategóriákba.

10. ábra - Aberayron Union workhouse, 1835.

11. ábra - Parish workhouse, Box, Wiltshire

1839-ben a brit sikereitől lenyűgözve az Írországi Szegények Hivatalos Egyesülete egy mammut beruházást ajánlott az építésznek. Ez 130 dologház tervezésére és kivitelezésére szólt, amely a 130 helyi szervezetnek biztosított épületet szerte Írorszámban, ez a szám később majdnem 200-ig emelkedett. Ezek az eddig legjobban bevált elrendezések kombinációjából álltak a Wilkinson által favorizált egyszerű Tudor stílusban. A költségeket a minimumon tartotta olyan megoldásokkal, mint a földpadló használata a földszinteken (mivel feltételezése szerint az írek nem hordanak cipőt).

Az építész Dublinban dolgozott 1850-től és számos épületet tervezett a városnak, többek között a hartcourt street-i vasútállomást. 1888-ban hazatért és 1890-ben halt meg az angliai Twickenham-ban.

Életművének fontossága nem az építészeti nyelvben rejlik, hanem az épületeinek szerkezeti megoldásaiban, melyeket mesteri fokon és mégis végletekig leegyszerűsítve alkotott meg. Élete során több mint 220 dologház kivitelezését és a szervezési munkáit is maga irányította, amely még mai mértékkel is lenyűgöző munka.⁸

12. ábra - Holborn Union Infirmary

Bővebben a szegények egyesüléséről...

A Szegények Hivatalos Egyesületének birr-i szervezete 1839-ben történt megalakulásakor 1000 négyzetkilométerre kiterjedő területre nyilvánította ki fennhatóságát. Ekkor 70.000 lakos felett gyakorolták a törvénykezést, 29 különböző településen. A legnagyobb eme területen Birr volt a maga akkori 8.000 lakosával.

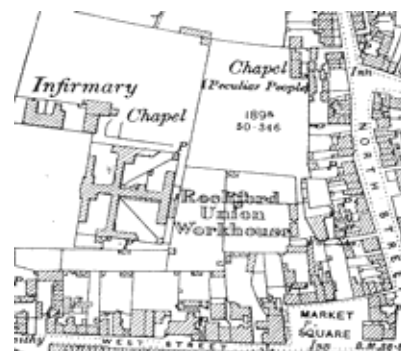
1831-ben emelte a tanács a dologházat, egy 28 négyzetkilométeres területen, kevesebb mint egy kilométerre a kisvárostól. A tervet a Szegények Törvényi Bizottságának építész, George Wilkinson készítette. Az építész korábbi dologház építési tapasztalatait összegyűjtve két alaptípust fejlesztett ki, egyet a brit szigeteken, a másikat Írorszámban alkalmazta. Élete folyamán majdnem 200 dologház megtervezésére kapott megbízást, élete végéig ezeken dolgozott. A brit típus alaprajzilag egy négyzet alapú keretes beépítés és két kereszt irányú szárny.

13. ábra - Northleach workhouse site, 1887.⁹

14. ábra - Thornbury site, 1901¹⁰

15. ábra - Rochford workhouse site, 1895¹¹

Az ír elrendezés egy kereszt alapú középső épületből, egy U alapú fejpépületből és egy T alapú gyengélkedő szárnyból állt.

16. ábra - Carrickmacross, 1911¹²

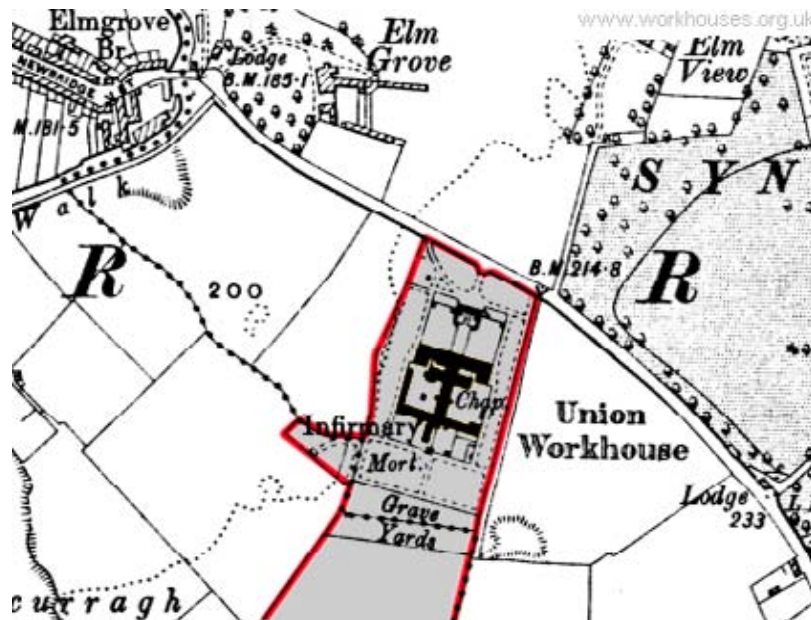
17. ábra - Tullamore, 1912¹³

18. ábra - derry-i dologház 1913¹⁴

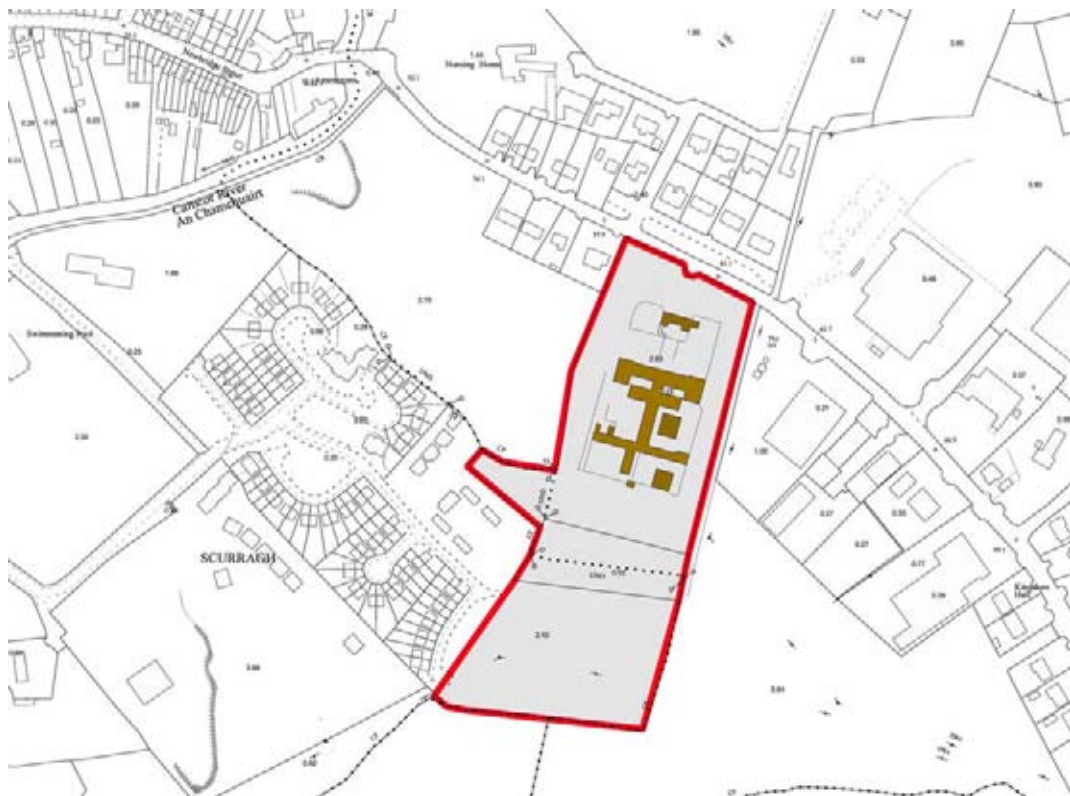
1839-ben az építész megbízást kapott Írországból 130 dologház tervezésére valamint a kivitelezés lebonyolítására a Szegények Országos Törvényi Egyesületétől, azonban az éhínség miatt 1857-ig ezt a számot 165-re emelték. A Tanács a szerződésben a legegyszerűbb stílusú és leggazdaságosabb kialakítású épület típus megépítését szorgalmazta a használhatóság és az élettartam maximalizálását is szem előtt tartva. A megfelelő arányok az egyszerűség és használhatóság között, az elrendezés, a használati tárgyak és a dekorációk legegyszerűbb kialakítását is célul tűzte ki. Az építészeti nyelv általánosított volt, független a helytől, alapul véve a Tudor korban épült szegényházak elrendezését. Ebből fakadóan az épület oromfalas, szegényes díszítéssel, szabályosan elhelyezett helyi kőből építve, a birr-i dologház esetében mészkőből. A tető meredek dőlésszögű, palafedéssel, az ablakok öntött vasból készültek, paralelogramma metszésű üvegtáblákkal. A dologházak 400-1000 fő befogadására alkalmas elrendezésekkel készültek. A birr-i dologházat 800 lakó befogadására tervezték. Az építkezés korabeli árakkal számolva 6900 angol fontba került, a berendezési tárgyak összesen 1384 fontba kerültek. 1842 március 14.-én hivatalosan is elismerték a hatóságok mint dologházat, mivel az akkori követelményeket kielégítette és április 2.-án már fogadhatta az első jelentkezőket.

A dologház 1921-ben bezárt, az elkövetkezendő években mint cipőgyár üzemelt. Az 1980-as évek elején, amikor az ír gazdaság újra fellendülőben volt, az épületet kibővítették garázzsal, egy fém tartószerkezetes tároló épülettel, különféle raktárakkal. Vagyonvédelmi okokból a meglévő kőfalakat felfalazták körülbelül 3 méter magasságig. A 90-es években újra lakottá vált az épület, öt különálló lakóegységet alakítottak ki, azokat egészen 2005-ig használták. A fő épületet, amely szállásként funkcionált eredetileg, az önkormányzat tartja karban, itt rendeznek meg évente egy állattenyésztéssel kapcsolatos kiállítást. Ezen alkalmakkor csak a földszintet és az első emeletet használják, a második emelet teljesen lezárt a látogatók elől.

19. ábra - A dologház fekvését ábrázolja az alábbi, 1912-ben készült térkép.

Az épület környezete az elmúlt 150 évben jelentősen megváltozott. A legelők helyén már lakóházak állnak. Az épülettől nyugatra fekvő területen jelenleg egy lakópark építése folyik, a keletre elterülőn egy másik lakópark engedélyeztetése. A terület besorolása lakóövezet, az engedélyeztetési eljárást megelőzően az önkormányzatnál a lakó és egyéb övezeti átsorolást sikerült elérni. Az átsorolás nyitott utat a beruházásnak, azonban még az ott élőket is meg kell győzni hogy az életminőségükre pozitív hatással lesz az irodaépület. Az északkeleti irányban fekvő nagy épület egy raktár, jelenleg vevőt keresnek rá. A dologház átalakítására már 2005-ben született egy engedélyezési terv, ez az épületet teljes egészében egy lakóépületté formálta volna át. A beavatkozás nagyon érzékenyen volt a meglévő állapotokra, gyakorlatilag a falakon kívül minden elbontásra és újraépítésre került volna. Az épületet helyenként még külső, kiegészítő hőszigeteléssel is ellátták volna. Az engedélyt természetesen nem kapta meg, az indoklásban világosan megfogalmazta az önkormányzat, hogy az épületet, mint fontos elemét a városnak, a lehet legnagyobb mértékben meg kell tartani.

20. ábra - Ezen a 2006-ban készült felmérésen jól látszik Birr fejlődése, lásd a 12.-es ábrát

Felvételek Birr-ből

Pillanatképek a lakók mindennapjaiból

Adminisztrációs épület

A fejpület adminisztrációs célokat szolgált, valamint otthont adott a nevelőknek. A nevelőket angolul „guardians”-nak nevezték, amely őrzőt, gyámot is jelent. Az ír társadalomban gyakran megtalálható egy gyámoltásra vágyó réteg, ez a népdalaikban és meséikben is gyakran visszaköszön. Ebben a különálló épületben élt a gondnok, itt kapott helyett egy kicsi váró (a dologházba való jelentkezés, fegyelmi ügyekben várók számára), valamint a nevelők tanácsterme az első emeleten.

21. ábra - A felügyelőknél kihallgatáson (1899)

22. ábra - Fegyelmi tárgyalás, 1844
(Jessie Phillips és Frances Trollope)

23. ábra - Kőtörésre ítélve, 1887

név	bűn	dátum	büntetés
Elliott, Benjamin	hanyag munkavégzés	31 május 1842	vacsora megvonás egy hétig
Rowe, Sarah	zajongás és káromkodás	19 június 1842	elzárás kenyéren és vizen egy napig
Aplin, John	imaidőben rendzavarás	22 július 1842	elzárás kenyéren és vizen két napig
Mintern, George	verekedés az iskolában	26 július 1842	sajtmegvonás egy hétig
Greenham, Mary	veszekedés és verekedés	14 december 1842	húsmegvonás egy hétig
Bartlett, Mary	ablak betörése	21 március 1843	elzárás két hónapra
Park, James	a falon átugorva megszökött	4 szeptember 1843	ostorozás
Hallett, Isaac	ablak betörése	25 április 1844	két hónap elzárás és kőtörés
Staple, John	munkamegtagadás	7 január. 1856	28 napra elzárás
Johnson, John	munkamegtagadás	19 október 1858	tea és sajt megvonás két hónapra
Soaper, Elizabeth	káromkodás a hálókörletben	17 január. 1863	28 nap elzárás és kőtörés

24. ábra - Bűnök és büntetések

A szállás épület

Az adminisztrációs blokk mögött található a fő épület, amely földszint, emelet és padlástérből áll, szigorúan szimmetrikus elrendezéssel, ami a nemi szegregációt tükrözi. A fő szállás épület középső traktusának földszintjén volt az igazgató irodája és szállása, az első emeleten az ügyeletben lévő nevelőké. Szintén e középső traktusban voltak a tantermek a gyermekeknek. A szállás épület keleti szárnya a nőké, a nyugati a férfiaké volt. A szigorú elrendezés életkoronként is elszeparálta a bent lakókat. A földszint az időseké volt, így nem kellett a lépcsőt használniuk, az első emelet a felnőtteké, a padlástér a gyermekeké. Megfigyelhető, hogy az akkori kor a gyermekekre nem helyezett hangsúlyt, talán a magas halálzási arányok miatt, mivel a padlástér nem kapott semmilyen hőszigetelést. Az egyetlen réteg ami megvédte őket a kegyetlen januári fagyos szelektől a palafedés volt.

25. ábra - Férfi bentlakók, 1911 körül

26. ábra - Női bentlakók ruházata 1920-ban

27. ábra - Idős asszonyok uniformisa 1902-ből

28. ábra - St Marylebone dologház férfiakkal fenntartott udvarán, 1901 körül

29. ábra - Padlástéri hálóterem

30. ábra - Fafaragás a pontefract-i dologházban, 1920-as évek

31. ábra - A Holborn-i Mitcham dologház cipőkészítő műhelye, 1896-ban

32. ábra - "Idős ember a kandalló mellett" - Wantage, 1946

Konyha és mosoda

A komplexum észak-déli gerincét egy egyszintes épület alkotta, amely a közösségi élet egyetlen színtere volt. Itt működött a konyha a kapcsolódó élelmiszer raktárral és a mosoda. A higiéniai körülmények annyira rosszak voltak, hogy a hatalmas üstöt, amiben több száz emberre főztek, „hasfájós üst”-nek csúfolták, mivel könnyen előfordult hogy a nem megfelelően elmosott főzőedényben hasmenést okozó különböző baktériumok telepedtek meg.

33. ábra - Benham és Fiai konyhai berendezés hirdetése 1901-ből

34. ábra - holborn-i 'Mitcham' dologház mosodája, 1896

Étkező és kápolna

Itt egy nagyon érdekes szokás alakult ki. Nemek szerint elkülönítve étkeztek és az étkezések alatt az asztaloknál nem egymással szembe fordulva (megelőzendő a beszélgetések kialakulását), hanem egy irányba fordulva ültették le a lakókat. Ez azzal is összefüggésben lehetett, hogy az étkezések előtt a pap áldást mondott és prédikált. Így könnyebb volt az előljáróknak tudatniuk a lakókat az életüket érintő dolgokról, ki mikor és miért kapott büntetést, mi várható a közelgő ünnepek alatt. Itt tartották meg a rendezvényeket is, amelyek szigorú keretek között zajlottak.

35. ábra - A Szent Pancras dologház étkezője a nők étkezésekor, 1897

38. ábra - A kornak megfelelő dologházi étkező kialakítása 1903-körül

36. ábra - A Szent Marylebone dologház étkezője a férfiak étkeztetésekor, 1900

39. ábra - Karácsony a Tarvin-i dologházban 1928 körül készült képeslap

37. ábra - A sligo-i dologház étkezője, 1898 körül

40. ábra - 1874-es év karácsonya a Whitechapel dologházban

Udvarok, kertek

Az udvarok rendszere egy hosszanti tengely mentén korok szerint, a két oldalán pedig nemek szerint szeparálta a bent élőket. Minden egy előre leírt séma mentén működött Írország összes dologházában. A szállásépület előtti kertek a gyermekeké voltak, a konyha és mosoda melletti az iskolásoké, az étterem két oldalán a nők és férfiak kertjei helyezkedtek el, a gyengékedő mögött az idősek és gyenge elméjűek udvarai. Ezek a kertek egy 5-6 láb, azaz körülbelül 150-180 cm magas kőkerítéssel voltak elválasztva. Ez egy rendkívül nyomott hangulatú szabad teret eredményezett. A falakon átugrani, kimászni a legsúlyosabb bűnök közé tartoztak.

Gyengékedő és gyengeelméjűek számára fenntartott kórtermek

Az egészségügyi ellátás nagyon alapfokú volt, aki legyengült fizikailag, talán épp egy büntetés miatt megvont egyheti vacsora miatt, könnyen lebetegedhetett. A higiénia nagyon alacsony színvonalon állt. Egy-egy mellékhelyiség állt az egész létesítményben a bentlakók szolgálatára, melyből bizonyos időközönként kilapátolták, vödörrel kiemelték a fekáliát. Egy hasmenéses fertőzés, vérhas napokon belül elterjedt a lakók között. A gyengékedőre kerültek jobbulásáért a mai felszereltséghez viszonyítva az ápolók szinte csak a jószándékukat vethették be. Legendás ápoló volt Florence Nightingale, aki sok száz ember életét mentette meg odafigyelésével és szakértő gondoskodásával

41. ábra - Vaságyak a gressenhall-i dologházban

42. ábra - Florence Nightingale

Hullaház, temető

Egy nagyon érdekes, ám akkoriban bevett szokás uralkodott a temetésekkor. A holttestet vászonba csavarva tárolták a temetésig a hullaházban. A szertartáshoz az elhunytat belerakták a koporsóba, felravaalozták, majd kivitték a sírgödörhöz. Itt a gyászszertartás után nem helyezték bele a gödörbe, hanem félrehúzták a koporsó alján lévő deszkát és a holttest belezuhant a gödörbe. A koporsót visszavitték a következő szertartáshoz. Az alábbi ábrán látható koporsó talán több ezer ember közös koporsója lehetett...

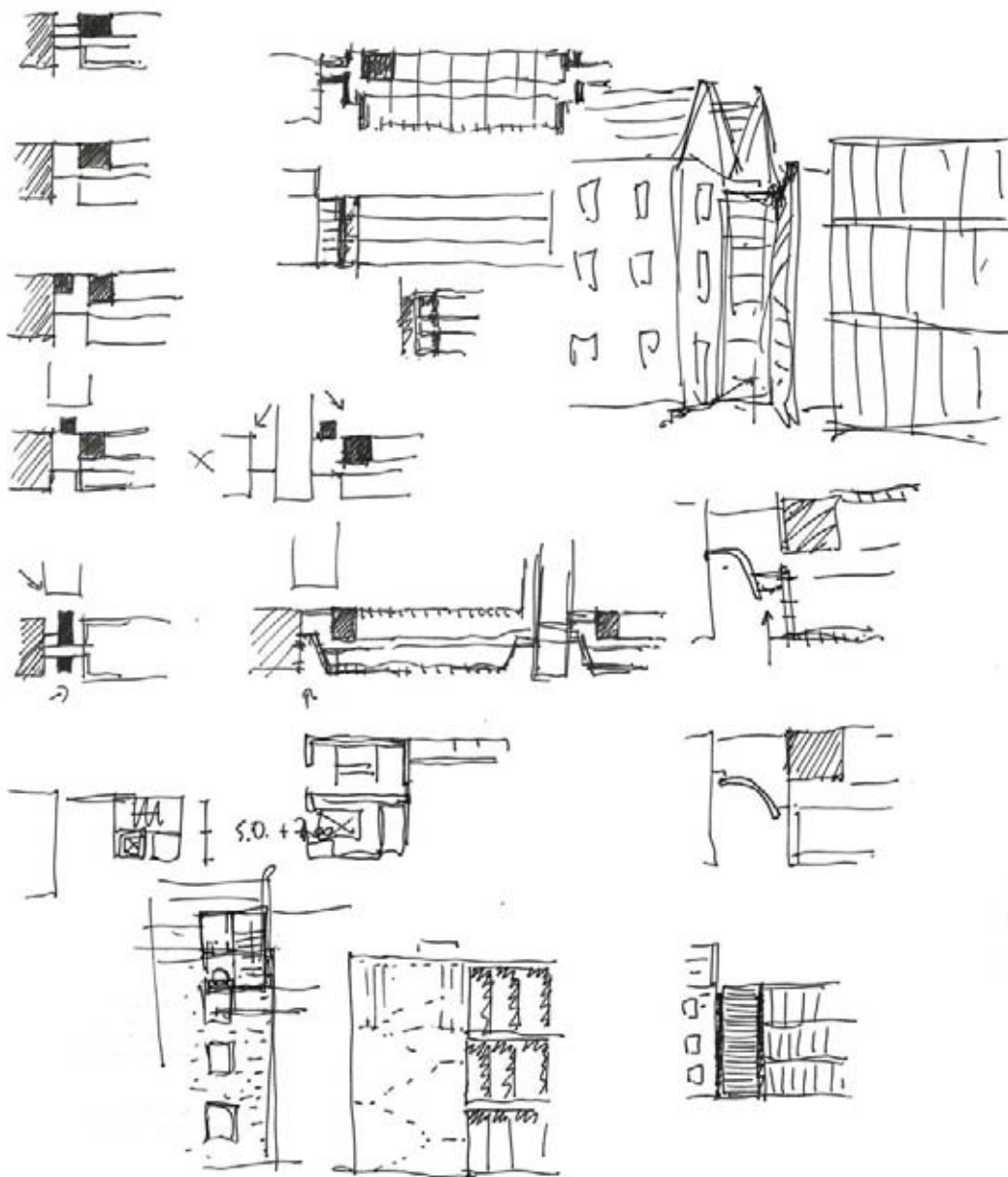
43. ábra - Halotti bizonyítvány, Stourbridge 1907

44. ábra - A londonderry-i dologház koporsója

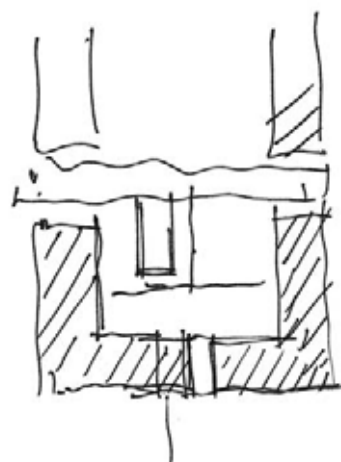
A tervezett épület bemutatása, az építészeti koncepció

45. ábra - A meglévő és a tervezett épületek összekötésének alternatívái

Lehetőségek-kihívások-koncepció

A Munkaügyi Minisztérium 12.000 m²-es bővítést kíván végrehajtani Bír város határán 430 fős regionális irodájának a kialakításához. 8000 m² iroda, továbbképző termek, konferencia termek, könyvtár, kávézó, óvoda és egyéb funkciók szerepelnek a kiírásban. 430 parkolóhely, valamint az ügyfelek és egyéb rendezvények megtartásakor fellépő igények kielégítésére is alkalmas további parkolóhelyek kialakítása. A Minisztériumi beruházásokat lebonyolító közbeszerzési iroda (Office of Public Works - OPW) egy elvi építési engedéllyel rendelkező projektet szeretne a beruházótól ajánlatként kapni. Amint az engedély megvan, megkezdődhetnek a tárgyalások. Habár a jelenlegi ingatlanpiaci viharok miatt a tervek benyújtása az önkormányzathoz késedelmet szenved, nagy várakozások övezik a dolgházat a birr-i lakosság, a munkaügyi minisztérium és az építész irodánk által is.

Lehetőség:

- A birr-i fejlesztési terven a dolgház kiemelt fontossággal szerepel mint a városkép meghatározó eleme
- Az épület fenntartása és konzervációja nemzeti érdek, az épület bővítése és újra használatba vétele helyi érdek, melyek kölcsönösen egymás érdekét szolgálják
- A beruházás magában foglalhat egy éhínség/dolgház múzeumot, oktatóteremmel, kutatást végző történeti központtal
- A temető újra gondozás alá kerülhet, mint az „emlékek kertje”, nyitva a közönség felé
- Lehetőség egy emblemikus épület kialakítására és közlekedési csomópont létrehozására Bír keleti kapujánál
- Lehetőség arra, hogy a következő pontok teljesüljenek a Bír 2004-2010-es hatéves fejlesztési tervéből:
 - o Bír város fontosságának növelése Offaly megyében mind a gazdasági, mind a társadalmi aktivitást tekintve
 - o Nemcsak megtartani a város kultúrális örökségét, de továbbfejleszteni
 - o Minél több munkahely biztosítása
 - o Továbbvinni a megkezdett projekteket, melyek a város turisztikai fontosságát növelheti
 - o A György korabeli városkép megőrzése
- a dolgház újjáélesztése a város határán kedvezőbb az egyenletes városfejlődés biztosításához
- pozitív visszajelzések a város minden rétegétől és szervezetétől
- Az elkerülő út része a birr-i fejlesztési tervnek (Land Use and Transportation Study - LUTS)

Kihívás:

- az elvi engedélyezési terv megszerzése feltétele annak hogy a közbeszerzési hivatal tárgyalásokat kezdeményezhessen a Munkaügyi Minisztérium részéről a beruházóval
- tetemes munkaráfordítás arra, hogy a Munkaügyi Minisztérium elvárásainak megfelelő terv kerüljön benyújtásra
- kockázatvállalás az engedélyeztetési eljárás lefolytatására, mivel a minisztérium érintettsége nem hivatalos, az engedély megszerzése nem kötelezi semmire a hivatalt
- a lakóövezeti besorolás egyéb övezetté való besorolásának megszerzése
- további telkek megvásárlása szükséges a megfelelő parkolószám biztosításához
- az elkerülő út és az ahhoz tartozó körforgalom kivitelezése feltétele a beruházás engedélyezésének
- a megfelelő mértékű közművesítettség biztosítása

Koncepció

A tervezett beruházás célja, hogy a meglévő dologház, mely jelenleg használaton kívül van, újra funkciót kap Birr életében, a komplexum irodaépületként és múzeumként éljedne újra. A beruházás Birr-ben erős pozitív visszajelzést kapott, várhatóan mintegy 400-450 új munkahely teremthető. A műemléki védetség miatt nagy hangsúly helyeződött a meglévő szerkezetek, anyagok és hangulat megőrzésére. A konzerválási munkák kiterjednek az udvarokra és kertekre is. Az új funkciók nem okoznak értékcsökkenést az eredeti épületben, sőt, az épület használhatóságának visszaállítása biztosítja majd az épület továbbélését. A karbantartás folyamatosságát és a felügyelet teljességét biztosítja majd az is, hogy az épület egy tulajdonos kezében maradjon.

Az építészeti megfogalmazás célkitűzései között van a meglévő épület karakterének maximális megtartása. A bővítések letisztult és egyszerű megformálása összhangban vannak az eredeti épület spártaiságával. A belső terek, kertek és udvarok, melyek szerves részét képezték ennek a szociális gépezetnek, a lehető legerősebb módon való bemutatása, hogy a látogatók megérthessék, mi is volt a dologház. A Syngesfield útról az épület látványa érintetlen marad, az elkerülő útról már előtűnnek az irodai bővítések. Tagolásukkal, magassági osztásukkal, anyaghasználatukkal tisztelettudóan keretezik a meglévő egységeket, frissességük pozitívan érvényesül.

A dologház építészettörténeti, szociológiai és kulturális fontosságára való tekintettel minden beavatkozás nagy körültekintéssel történik, megőrizendő az eredeti karaktert, kontraszt teremtő technikai és építészeti megoldásokkal kihangsúlyozva az értékeket. Az új elrendezés figyelembe veszi a régi funkciókat és a kontextust, segítve ezzel az épület értelmezését és „újraélését” a látogatók számára. A belsőépítészeti munkák szoros összefüggésben vannak a konzervációs munkákkal, betartva az ide vonatkozó irányelveket és előírásokat. Az építési hatóságok és társtervezők a lehető legszélesebb körű adatszolgáltatásban részesültek az épület megértése és a tervezési munkák átgondolásának érdekében. A meglévő épületre gyakorolt behatást és legalacsonyabb szinten tartását részletes felmérési terv, fotódokumentáció, konzerválási hatás tanulmány és a konzerválási munkák részletes leírása segítette.

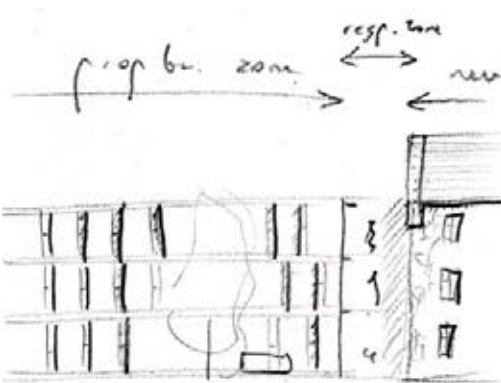
Először is cél a látogatók számára az épület „olvashatóságának” a fenntartása. Ez alatt az új és a régi szerkezetek határozott elkülönítését értem. Amint valaki megérkezik, teljesen nyilvánvalónak kell lennie, idegenvezetés nélkül is, hogy hol avatkoztunk be, hol hagyjuk mindent az eredeti állapotában. Az bővítések között a gyengélkedő szárny megjelenik, ez egy nagyon hangsúlyos pontja az épületnek. Ettől érzékelhető a dologház egészében, még akkor is amikor annak egy részét az új épületek elrejtik. Az irodák teljes szintmagasságúüvegfelületei szintén az történet bemutatásának része, minimalizáltuk a tömör felületeket, amelyek eltakarhatnák építészeti összefüggéseket.

A dologház méretéből és összetettségéből fakadóan nem lehetséges teljes részletességgel foglalkozni az elvégzendő munkák kapcsán. A konzerválás metodikája azonban olyan irányelveket fogalmaz meg, amelyek betartása mellett és a rendszeres konzultációval biztosítható a magas színvonalú értékmegőrzés. A bővítés, mint kényes beavatkozás az épület megjelenésébe, minden szempontból nagy kihívást jelentett. Építészetileg sikerült tisztelettudóan bánni a régi épülettel.

Építészeti összefüggések a kompozíciókban

Anyaghasználat, régi és új szerkezetek kapcsolata

Az új funkció kontrasztot kíván teremteni a dologház nehéz mészkefalai és palafedése, valamint az irodai bővítések könnyű, hártvaszerű üvegfelületei és perforált szövetszerű fém árnyékolói között. Az újrabútorozás megőrzi a belső terek spártaiságát. Az eredeti falakba vágott néhány új nyílás megjelölése egy vékony acéllemez kerettel történik, mint egy metszetszerű kivágásként. Az új kertfalak fehér betonból készülnek, hogy világosan meg lehessen különböztetni a régit és az újat, megelőzendő a téves történeti következtetések levonását. A tervezett épület anyagai nem nyomják el és nem módosítják az eredeti anyagok összhatását.

A terek kapcsolata, funkciók

Az áttervezett/tervezett épület fő használati területe a múzeum és az irodai rész, ezt egészíti ki az óvoda, étterem, edzőterem, gépkocsi parkolók, kertek, emlékpark és a járulékos alárendelt funkciók. A megközelítés a meglévő Syngefield útról történik, valamint a tervezett, a várost elkerülő tehermentesítő útról történik. Az épület körüli, és az azon átfolyó forgalom egyszerre működik, mint részleges múzeum és iroda, közösségi és magán tér, a biztonságot és kontrolláltságot

fenntartva. A múzeum látogatói megtekinthetik az éttermet, a kantint, továbbhaladva a gyengélkedő bővítést, majd a hullaházat és az emlékparkká alakított régi temetőt.

A múzeum

A nemzeti dologház múzeum elhelyezésére a szállás épület eredeti állapotában megmaradt része kínálkozott, mint a legkézenfekvőbb lehetőség. Itt mutatható be legteljesebben a mindennapi élet a dologházban és a szegények élete a 19.századi Írországban. Itt irodák is kialakíthatók egy kutatóközpont létrehozásához, amely a dologházak kutatásával foglalkozhat.

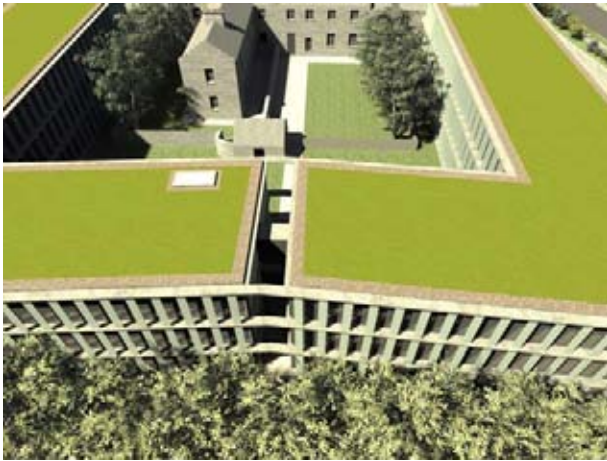

A közönség felé nyitást megkönnyíti, hogy az épületben a félig-meddig közösségi funkciókat szolgáló helyiségek kerültek a főbejárat mellé, a földszinten a két legnagyobb összefüggő terem a szállás épületben van. Ezek a konferencia és az oktató terem. A múzeum látogatói használhatnák leginkább az irodákat kiszolgáló ebédlőt és kávézót (ezek pontosan az eredeti ebédlőhelyiségbe kerültek), majd továbbhaladva az épületben megtekinthetnék a zárt udvarok fennmaradt falait, a ravatalozót és a falakon túl a temetőt. Kertészeti tervek készültek a temető kialakítására, valamint a temető és a dologház összekapcsolására. A múzeumban bemutatásra kerül a dologházban élők élete, berendezési és használati tárgyaik.

Az irodák

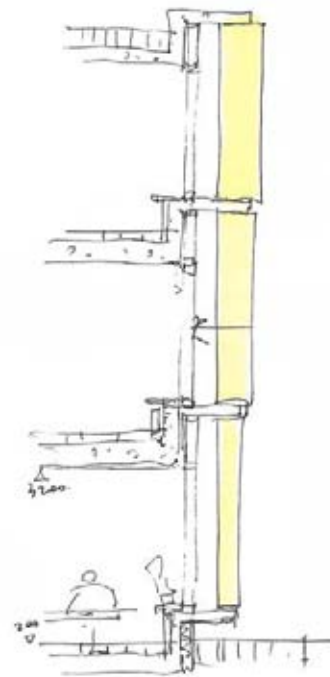
A Munkaügyi Minisztérium irodái kapnak helyet a bővítésekben, izgalmas összefüggés az épület múltja és jövője között. Az új funkció alapterület igényét három irodai szárny elégíti ki. A háromszintes irodaépület elhelyezést az eredeti kőfalak kontúrja adta meg. Pincszintet kapnak az eredeti szállásépület és a gyengélkedő közé kerülő irodabővítések. A nyugati oldalon fekvő edzőterem, a keleti oldalon konyha, a pincszintek funkcióit tekintve. Egy földszintes szabadonálló óvoda kerül a nyugati telekhatárra, ez nagy könnyebbséget jelent az ott dolgozó szülőknek. A terepviszonyokból adódóan az óvoda 1,5 méterrel lejjebb kerül mint a dologház, külső megjelenésében teljes összhangban van a meglévő kő kertfalakkal, mivel 2,0 méterrel lesz a felszín felett a behajtó út mellett.

Az épület jellegének megtartása és annak minél könnyebb megértése miatt a múzeum és az irodák a meglévő főbejáraton osztoznak. Az irodák irányában azonban már kontrollált beléptetőrendszer működik. Egy másodlagos irodai bejárat van az eredetileg gyengélkedőként funkcionáló épület középső szakaszánál. Ez a parkolókkal van szorosabb kapcsolatban, ez lesz az itt dolgozók által használt bejárat, míg a főbejárat jobbra reprezentatívabb jellegű, valamint a kerekesszékesekkel közlekedőknek lesz kényelmesebb.

Az irodaépület keresztmetszetileg az előírásoknak megfelelően optimalizált, 12,0 méteres szélességével keresztirányban természetesen szellőztethető, valamint elegendő természetes bevilágítás is biztosítható. A 3,0 méteres tiszta belmagasság az előírt minimum, a tömör beton födémek nem kapnak álmennyezetet, így segítve a felfelé áramló meleg levegő hűtését. A padló alatt található csatornák biztosítják a flexibilitást az új irodák kialakításához. A konzolos betonlemezek közé szerelt anodizált alumínium perforált árnyékolók a nyugati és keleti oldalon az üveg síkjával merőlegesek, míg a déli oldalon azzal párhuzamosak. A déli oldalon a beton konzolok kinyúlása is nagyobb, hogy megfelelő védelmet biztosítson nyáron is. További árnyékot fog kapni az épület az apró lombhullató fáktól, melyeket az épület köré telepítenek. A gyengélkedő épületétől délre lévő irodabővítés két torz L alapú épület, mivel nem érnek össze, helyet biztosítanak a gyalogos forgalomnak a másodlagos bejárathoz a tetető felől.

Kiegészítő funkciók

A pincszinteken működik a konyha, amely a földszinti éttermet látja el. Ez az ott dolgozók és a múzeum látogatói számára is nyitva áll. Az étterem az eredeti elrendezésnek megfelelően az eredeti helyiségben működik. A z eredeti fedélszerkezet látványa nagyban hozzájárul az épület történetének megéléséhez. Érdekes lenne, bár nem valószínűsíthető, hogy az épület használói között lelkes fogadtatást váltana ki, ha az asztalok és székek elrendezése megtartaná az eredeti formációt, azaz mindenki egy irányba fordulva étkezne mint a korabeli időkben.

A nyugati irodai blokk pincszintjén egy edzőterem helyezkedik el, elsősorban az ott dolgozóknak kínál lehetőséget.

Óvoda

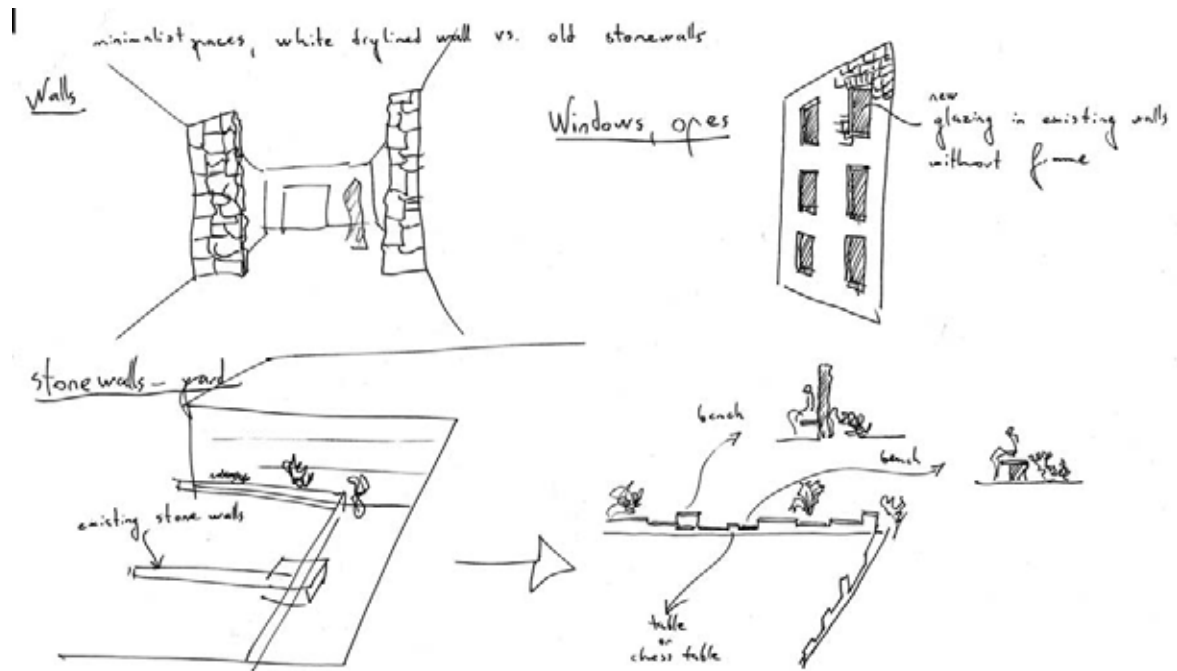

Az óvoda egy teljesen új épületben kap helyet. Ez megjelenésében a kőfalakkal egyenértékű, a telek nyugati oldala lejtős, ezt kihasználva a csatlakozó terepszint alá került a padlószint. Ezzel a megoldással a meglévő épületre gyakorolt hatása szinte minimalizálódott. Négy csoport, összesen 40 gyermek nevelése biztosítható itt. Az óvoda ötlete más, nagyobb irodaépületek elemzése után került szóba, a megrendelő jóváhagyását is elnyertük ehhez a járulékos funkcióhoz. A munkába igyekvő szülők reggelente könnyedén beadhatják gyermeküket. A forgalomtól sötétzölddel fizikailag is elkülönített leállósáv a biztonságos ki- és beszállást segíti.

Kertek és az emlékpark

Az eredeti elrendezésnek fontos részét alkották az udvarok. A működés tekintetében a dologház mintegy lakógép működött, a hosszanti tengely mentén funkcionálisan, a tengely két oldalán nemek szerint, a szállás épület szintenként életkor szerint szeparált. Az udvarok is ennek megfelelően elkülönítették az ott élőket, majdnem két méter magas kőfalakkal. Valószínűleg nagyobb kontrollálhatóságot biztosított az elkülönítés, azonban a társadalomba való későbbi beilleszkedést szinte lehetetlenné tették a mesterséges társadalomban eltöltött évek.

Az udvarok mint kertek élednek újra, vitalitást pumpálva az épület környezetébe. A kertek az emlékparkkal egy tengelyre felfűzve egy egységet alkotnak. Az tervezési folyamat legelején világossá vált, hogy néhány kertfal magasságát csökkenteni kell, valamint a már elbontottakat, ha részlegesen is, de visszaépíteni. A visszaépített falak határozottan megkülönböztethetőek lesznek, hogy a történeti azonosítás a szemlélők számára könnyebbé váljon. Az udvarok bemutatásánál fontos elem a szigorúság, hiszen ez jellemezte a rendszert, amiben az itt lakók éltek.

A felületek a parkban, udvarokban és a parkolóban zúzott kőből készültek, a tervezett épület lapostetője extenzív zöldtető. Ezekkel a megoldásokkal nagymértékben lecsökkentve a levezetendő víz mennyiségét. Az udvarok tematikus sorrendje mind egy-egy állomást jelképez a hajdan itt élők életében. Ezt a történeti tagoltságot a különböző a felületi anyagok és a telepített növények adják. Az elkerülő út enyhén emelkedik a telek keleti határán, ennek negatív hatásait egy zöld sávcsík csökkenti. Ezen növények összeválogatása a hónapról hónapra való megújulást biztosítja. A régi temetőbe haladó gyalogút irányát egy tölgyfasor hangsúlyozza, amely néhány év múlva, tekintélyes magasságot elérve méltóságteljes megközelítést biztosít. A régi temető mostani besorolása továbbra is rekreációs zóna. Bármilyen építési munka elvégzése a temetőben, az érintett területen, holttestek tucatjainak exhumálását jelentette volna, ezért óvakodtunk a dologház körül haladó út és a délen elhelyezkedő parkoló összekapcsolásától.

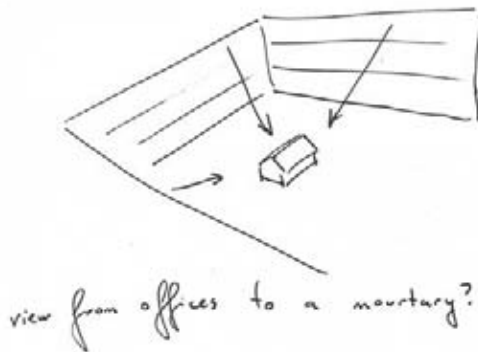
Gyengélkedő és gyengeelméjűek számára fenntartott kórtermek

Ezen épületszárny az átalakítás során irodáknak ad otthont. A földszinten egy, az irodák számára fenntartott recepció kap helyet. Mivel ez az épületrész használatban volt a 2000-es évek elejéig, az állapota meglehetősen jó. Az elmúlt 150 évben 3 alkalommal bővítették ezt a részt, ami különböző padlószinteket eredményezett. Ezeket a helyenként félméteres különbségeket rámpákkal vesszük fel. Födém teljes elbontásra csak a bővítéseket összekötő folyosóknál vált szükségessé. Habár az új épülettömbök közel kerültek, mégis a 2.5 méteres távolság elegendő arra, hogy ne vegyüljenek össze a szerkezetek. Az üvegezett, hártyszerű összekötések is ezt könnyed kapcsolatot hangsúlyozzák.

Hullaház és temető

Írországban nyilvános helyeken tilos a dohányzás. Érdekes módon a pub-ok forgalma nem hogy csökkent volna a rendelet bevezetése után, de nőtt. A szórakozó helyek előtt jókedélyű dohányos csoportok gyűlnek össze és látszik hogy nem bánják hogy ki kell menniük ha a szenvedélyüknek akarnak hódolni. Mi is a dohányzás ellen tettük le a voksunkat. Amit először egy morbid építészeti viccnek szántam, végül belekerült a tervekbe. Ez a hullaház jövőbeli funkciójának megvitatásánál került elő. A kérdésre, hogy mi legyen vele, a válasz: dohányzásra kijelölt hely.

Konzerváció

A tervezett munkák tartalmazzák a részletes leírását a konzervációs munkáknak, javításoknak és cseréknek. Ezek a tető, vízvezetés, mennyezetek, falak, padlók, nyílászárók, belső asztalos munkák, lépcsők és kerítések mind tárgyát képezik a konzerválási munkák részletes leírásának a legjobb gyakorlati tapasztalatokat felhasználva. A munkák a szerkezetek állapotától függően a javítás, részleges vagy a teljes cseréig terjednek. A konzerválásnál a jelenlegi állapotokat figyelembe véve a következőket kell figyelem előtt tartani:

- a védett épület maximális védettséget élvez,
- a beavatkozások nem módosíthatják az épület eredeti arculatát és természetét
- az új funkciók és átalakítások biztosítják az épület szellemének fennmaradását a jövőben

A beruházás az épületre és környezetre pozitív hatással van, összeköttetést teremtve a jövőbeli használat és a történelem között. Részletes kutatómunka eredményeképpen egy átfogó kép alakult ki az írországi dologházak történetéről. A helyszínen töltött számos felmérési nap eredményeképpen átfogó, rajzos és fotógrafikus dokumentáció készült, leírásokkal részletezve. A tervezési munkafolyamat négy hónapja során a tervező csapat nagyfokú elkötelezettséget tanúsított a dologház lehető legteljesebb megőrzése iránt, ez a belsőépítészettől kezdve, a kerttervezésen és gépészeti megoldásokon keresztül egészen a forgalomtechnikáig terjedt. Az elkerülhetetlen negatív behatásokat sikerült minimalizálni. A tervezett bővítés szintén pozitív hatással van a meglévő épület karakterisztikájára, valamint Birr arculatára.

Ennek az eredménynek az elérésében nagy segítséget jelentett az, hogy a beruházó felismerte és támogatta az épületkomplexum egészének konzerválását, megtartva a korabeli anyagokat és technológiákat, minimalizálva az átalakításokat. A konzerválási munkák részletezettsége biztosítja a munkák magas fokú kivitelezését, az átalakítási munkák megtervezésekor mindig szem előtt volt tartva azok jövőbeli visszafordíthatósága. A részletes munkák leírása, specifikációk a tendertervben kerülnek részletezésre.

Műemlék helyreállítási tanulmány

Az Ír Örökségvédelmi Hivatal szerint az épület műemléki védettséget élvez regionális szinten történeti, építéstechnológiai és szociális értelemben. Az épület jelentősége csak tovább erősödött az évek múlásával, fennmaradása nemcsak a természetes anyagok felhasználásán alapult, de a kivitelezés magas szintű, mives kivitelezésén is. Az épület jelenleg lakatlan, az évek során sérüléseket szenvedett, kitéve a vandalizmusnak és az időjárás szeszélyeinek. A karbantartás megszűnésével a vízvezetés a tetőkről nem funkcionált már tovább, a félrecsúszott palafedéseknél és a bádogos munkák tönkrement részeinél. A természet is igyekszik visszavenni az életterét, a futónövények és a madarak leginkább a felelősek ezért.

Az épület jelenlegi állapota és a károsodás mértéke

Az épület eredeti alaprajzi elrendezése Wilkinson tervei alapján készültek el. A fejpület a bejárat felőli részen eredeti állapotában fennmaradt a kapcsolódó melléképületekkel együtt. Jelenleg lakóépületként üzemel. A középső épületrész raktárként szolgál egy vízvezeték szerelő cégnek. A hátsó épületegység gyengélkedő része lakóépületté történő átalakítása az 1990-es évek elején történt, az utolsó lakók 2005-ben költöztek ki.

Az épület állapotának felmérése a bejárás során a felületek megbontása nélkül történt. Azon pontjai az épületnek, melyek megközelítése veszélyes volt, nem kerültek felmérésre. A károsodások okait a lehető legpontosabban kell meghatározni, hogy az elhárítás módja minél hatékonyabb legyen.

46. ábra - Északi homlokzat

A károsodásokat a következő kategóriákba lehet összefoglalni:

- gyökerek károsította szerkezetek a földszinten
- a falazatokat áttörő és szétfeszítő kúszónövények által okozott károk
- károsodott vakolatok
- repedések (15mm-ig terjedő) a szerkezeteken melyek az egyenlőtlen süllyedések következménye
- a merevség elvesztése a hiányzó padozatok és fafödémek miatt
- szétnyíló falak, mivel a leszakadt tetőszerkezeti elemek már nem kötik össze a falakat
- rothadó faszerkezetek
- A legtöbb károsodás az épületbe jutott csapadékra vezethető vissza. Minden károsodás javítható, illetve cserével pótolható. Ennek módzatai, a konzerválással foglalkozó fejezet részletezi.

Amint a fotókról is kiderül, a dologház lakatlan és használaton kívül van. Ennek következménye a karbantartási munkák elmaradása és az épület állagának folyamatos romlása. Az épület szerkezeteinek, burkolatainak és az épület egészének állagának leromlása több okra vezethető vissza. Az állagmegőrzési munkák foka a védelem a további károsodástól egészen a teljes cseréig terjed.

Az épület bejárása, hibák feltárása

Teherhordó szerkezetek, áthidalások

A teherhordó szerkezetek javítása előtt az állékonyság biztosítása a legfontosabb, a helyreállítási munkák csak ezután kezdődnek, minden esetben statikus bevonásával.

A teherhordó falak mészkőből rakottak illesztett fugákkal, mészhabarcásban, a beltérben általában vakolatlanul, meszelve. Jó állapotban vannak, azonban az egyenlőtlen süllyedésekből és a gyökérszerkezetek feszítő erejéből eredően általában vertikális repedések látható számos helyen.

Az eredeti falazatok javítása, ha lehetséges, saját anyagával történik, vagy azzal a lehetőleg legjobban megegyező anyaggal. Esztétikai okokból nem kerül minden kisebb hiba, egyenlőtlenesség javításra, hiszen ezek képezik a teljes felület jellegét, textúráját. A kövek illesztései viszont javításra kerülnek ahol az szükséges, a nedvesség-beszívargás okozta károsodásoknál, a repedéseknél, ahol a falazóhabarcs a nem megfelelő keverék miatt feladatát már nem tölti be, valamint ahol a növényzet szétfeszítette. Ahol a korábbi helyreállítási munkák cementhabarccsal oldották meg a feladatot, azt eltávolítjuk, és az eredetivel megegyező összetételű falazó mészhabarcot alkalmazunk.

47. ábra - északi homlokzaton, S6-os helyiségben repedt parapet

50. ábra - Leomlott mennyezetnél megjelent repedések, S6

53. ábra - Szintén S6-os helyiség, repedezett falak

48. ábra - A déli homlokzaton lévő S6-os helyiségben szétrepedt parapet

51. ábra - A déli oromfalnál lévő S6-os helyiségben megrepedett parapet

54. ábra - Sérült fedélszerkezet és repedt áthidalás, S8-S11 helyiségben

49. ábra - A néhol 15mm széles repedések borította oromfal, ablak áthidalás az S6-os helyiségben

52. ábra - Kiterjedt repedések az ablak fölötti áthidalásnál, néhol 10mm szélességben, S6

55. ábra - Tönkrement parapet az S11-es helyiségben, északi homlokzat

A falazóhabarcs nem vízzáró, hogy megmaradjon a már kialakult természetes nedvességállapot. A tisztítás először egy kisebb felületen kell hogy történjen, ezáltal biztosan nem történik károsodás a nagyobb felület kezelésekor. A vakolt felületek nem kerülnek tisztításra, így a természetesen kialakult patina megmarad.

56. ábra - Vegetáció az épületben, károsodott falak, helyiség G9

58. ábra - 10mm széles repedés padlótól az ablakig, helyiség F16

60. ábra - A repkény borította déli homlokzata a szállás épületnek, helyiség G20-F15-S10

57. ábra - Borostyánnal benőtt nyugati homlokzat, G19-F16-S11

59. ábra a - Megrepedt parapet, déli homlokzat, F15

Vízvezetés

61. ábra - Befalazott ajtó és szivárgó csatorna a G15 és G18 helyiségek között az északi homlokzaton

62. ábra - Eredeti és új csatorna nem funkcionál a G6 és G10 jelű helyiségek között

63. ábra - Hibás eres az G5-ös jelű helyiségnél

Nyílásáthidalások

A nyílásáthidalások fából készültek, durván bárdolva, néhol téglá áthidásokkal is találkozhatunk. A nagyobb áthidalások kő boltozatok. Az áthidalások néhol elcsúsztak, a zárókövek elmozdultak, ezek, főleg a szállásépületben, újraépítésre szorulnak, szigorúan a saját anyagukból, az eredeti elrendezésben. Egy helyen a zárókő hiányzik, az eredeti kő a lábazatnál még mindig fellelhető, ez visszahelyezésre kerül. Vonórudak beépítése is szükségessé válik helyenként, ez rozsdamentes acélból készül.

64. ábra - repedés az F16-os helyiségben a déli homlokzaton

68. ábra - Y10-es jelű kertfal repedt kő áthidalója

72. ábra - Megrepedt parapet, délkeleti sarok, G19

65. ábra - Megrepedt parapet, déli homlokzat, F11

69. ábra - Végig futott repedés az északi homlokzaton

73. ábra - repedt parapet, északi homlokzaton, F16-os helyiség

66. ábra - G19-es helyiség ablaka alatti repedések

70. ábra - Sérült kerítésfal, Y08-as kert, déli homlokzat

74. ábra - Megrepedt áthidalás a délkeleti sarkon, G19-es helyiség

67. ábra - Kerítésfal erősen repedezett állapotban, a G19-es helyiséggel szemben

71. ábra - Y10-es jelű kertfal kapujának sérült kő áthidalója

75. ábra - Repedés ajtó fölött G18 helyiség

Lépcsők

76. ábra - sérült fedés az F8 jelű lépcső felett

77. ábra - Tipikus konzolos pihenő, helyiség F8

78. ábra - Tipikus konzolos kőlépcső, helyiség F8

Padozat

79. ábra - Fapadló, helyiség G14

80. ábra - Nedvesség beszivárgás és gyökerek okozta károsodás, helyiség G11

81. ábra - Sérült fapadozat, helyiség F15

Nyílászárók

82. ábra - Befalazott nyílás és hibás csatorna a G11 és a G14 jelű helyiségek között

83. ábra - részlegesen befalazott ablak a G10, F10 és S6 helyiségeknél a nyugati homlokzaton

84. ábra - Y11-es kertfal és a G49-50 helyiségek keleti homlokzata

Födémek

85. ábra - Vízbeszivárgás okozta károk az F11 helyiségben

89. ábra - Víz beszivárgás a vápánál a második emeleten, F15

93. ábra - A G45 helyiség sérült mennyezete

86. ábra - Kúszónövények a G20 jelű helyiség belterében, nedvesedés a födém körül

90. ábra - Rohadó fa áthidaló és repedés az F16-os helyiségben a déli homlokzaton

94. ábra - A G47-es helyiségből a G46 felé tekintve a látható állagmegóvási munkák eredménye

87. ábra - Sérülések és repedések a mennyezeten, G14 helyiség

91. ábra - A G46 helyiség komoly károsodást szenvedett fafödeme

95. ábra - Tönkremenetel mértéke, G46 helyiség

88. ábra - Beszivárgó csapadékvíz a G19-es helyiségben

92. ábra - Rohadó fa gerendavég, F15

96. ábra - Vízbeszivárgás

Tetőszerkezet és fedés

97. ábra - Növényekkel benőtt palatető, megrongálódott ereszt

101. ábra - A megmaradt mennyezet az összeomlás határán, S6

105. ábra - Sérült és hiányos fedélszerkezet a G48 helyiségben

98. ábra - Hulló vakolat és károsodott oromfal az S2 helyiségben

102. ábra - elrohadt fedélszerkezet, S6 helyiség

106. ábra - Elrohadt fedélszerkezet, deformálódott fedés, S6 helyiség

99. ábra - Leszakadt mennyezet a padlástérben, S6

103. ábra - Eldeformálódott előtető a főbejárat felett

107. ábra - Vápánál erősen nedves falak, hiányos fedés, S11

100. ábra - A fa fedélszerkezet károsodása a bejutott nedvesség miatt az S8 helyiség felett

104. ábra - Rohadó gerenda és annak ideiglenes alátámasztása, G36 helyiségben

108. ábra - A G46-47-48 jelű helyiségeknél a déli homlokzat, a G48 felett beomlott fedélszerkezet

A konzerválás fontossági sorrendje és irányelvei

A konzerválási munkák megkezdése előtt az épület rövid történetét meg kell ismernie az ezen munkák elvégzésén dolgozóknak hogy a jelenlegi állapotokat kellő mértékben tiszteletben tudják tartani. Analizálni kell az anyagokat a konzerváció előtt a kívánt eredmény eléréséhez. A megfelelő anyaghasználat az épület élettartamát nagy mértékben megnöveli.

Ha szükséges, szakértő bevonásával kell a munkák elvégzésének módjáról konzultálni. Csak olyan specialistaival ajánlott konzultálni, aki már rendelkezik a megfelelő tapasztalatokkal.

Hanyag munkavégzés, nem megfelelő átalakítások az épület értékvesztését okozhatják.

A korábbi átalakítások és hozzáépítések már az épület részét képezik, ezért azonos tisztelettel kell bánni velük, mint az eredeti épülettel. Tiszteletben kell tartani az épületet és a korábbi generációk gondos munkáját.

A beavatkozásoknak ez eredeti épület szerkezeteibe a szükséges minimumnak kell lennie. A szükségtelen cserék csökkentik az értéket, mivel történeti szempontból fontos szerkezetek semmisülnek meg.

Javítás előnyben részesítése a cserével szemben. Meg kell őrizni az eredeti anyagokat. Ahol csere szükségeltetik, cserélni csak a cseréire szoruló részt szabad, meg kell tartani a megfelelő állapotban lévő részeket. A cserélt részeknek a lehető legnagyobb mértékben azonosnak kell lenniük a cserélttel, mind anyag, mind megjelenés szempontjából. Minden cserét fel kell jegyezni és nyilván kell tartani.

A lehető legjobb anyagok használata ajánlott. Ideális esetben amilyen az eredeti, olyan a csere is.

Kisebb munkák kummulálódnak, tehát a végeredmény, azaz az épület végső megjelenésének szempontjából döntő a részmunkák kivitelezésének minősége.

Ahol lehet, a javításnak visszafordíthatónak kell lennie. Nem szabad olyan konzerválási munkát végezni, mely nem visszafordítható. Minden eltávolított elemet meg kell őrizni, mivel hosszú távon még újra felhasználásra kerülhet az épületben.

Óvakodni kell olyan anyagok használatától, melyek az épület természetes lélegzését gátolják. Olyan anyagok és szerkezetek alkalmazásától is óvakodni kell, melyek az épület mozgását akadályozzák.

A karbantartást úgy kell megszervezni, hogy az épület jó kondíciója biztosított legyen a jövőben. A programnak részletesen ki kell térnie a biztonságos használat módjaira.

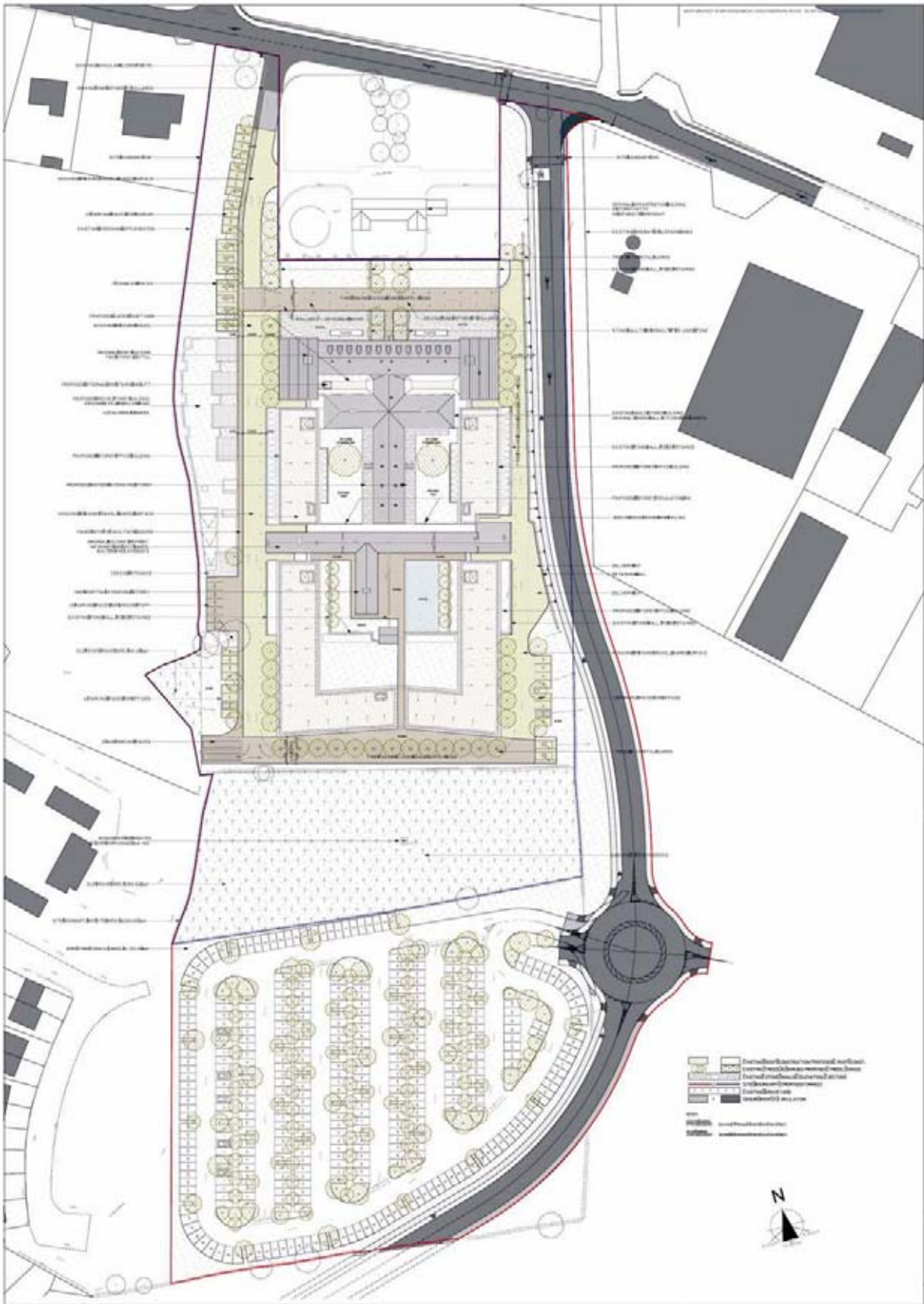
A konzerválási és helyreállítási munkák metodikája épületszerkezetről épületszerkezetre

- Tetőszerkezet
- Általános irányelvek a tetőszerkezetek konzerválási munkáihoz
- Héjalás
- Palafedés és egyéb héjalások javítása
- Gerinc elemek
- Tetőbevilágítók
- Vápák és attikák
- Tetőszerkezetek, faanyagok
- Csatornák, ereszek
- Kéménypillérek
- Szellőzés
- Kéménypillérek javításáról
- Újravakolás és vakolat javítás a kéménypilléreknél
- Kéménybádogozás
- Mennyezetek és mennyezetvakolatok
- Általános szabályok a vakolatok konzerválási munkáiról
- Mennyezetek
- Mennyezeti javítások
- Új mennyezetek

- Külső falak
- Általános szabályok a falazatok konzerválási munkáiról
- A falak általános leírása
- Meglévő falak javítása
- Belső falak
- Belső vakolatok javítása
- A vakolat
- Padozatok
- Általános szabályok a padozatok konzerválási munkáiról
- A padozatok általános leírása
- Kőpadlók javítása
- Fapadlók javítása
- Fapadlók felületkezelése
- Falak nedvességmentesítése
- A vízvezetés szükségessége és a pára kivezetése
- Földszinti falak vízmentesítése
- Asztalosmunkák és szerelvények
- Általános szabályok az asztalosmunkák konzerválási munkáiról
- Ablakszerkezetek
- A parapetek fából készültek, gyalultan és felületkezelés nélkül
- Ablakok
- Ablakok javítása
- Ablakzsuluk
- Ajtó szerkezetek
- Egyéb szerkezetek
- Kőlépcsők javítása
- Falépcsők javítása
- Kandallók
- Kőkerítések
- Épületen belüli csatornák, fűtés, elektromos és vízvezetékek
- Feltárási munkák
- A padozatok és faszerkezetek fúrásáról
- Padozatok megbontásáról

Tervlapok

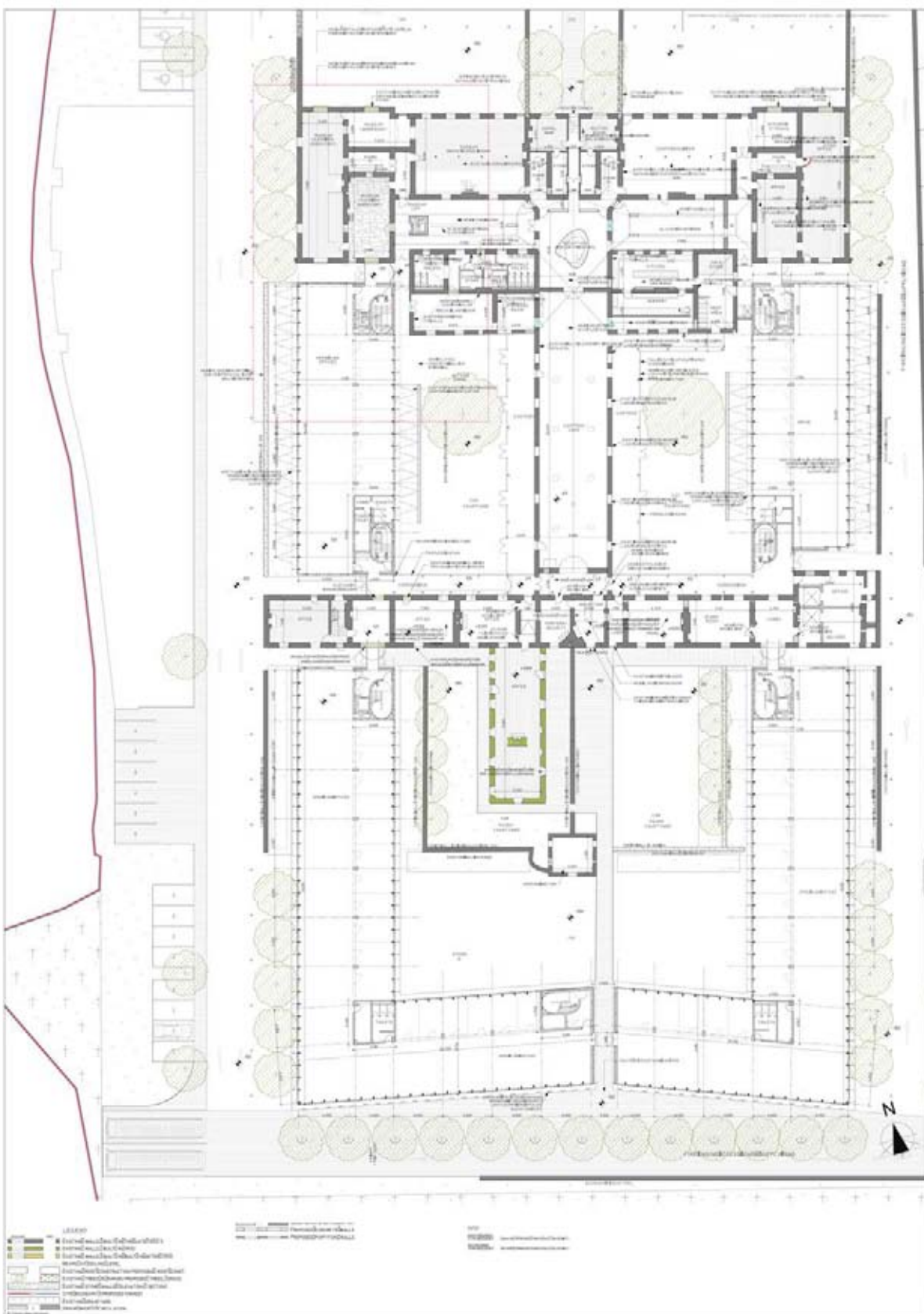
Helyszínrajz

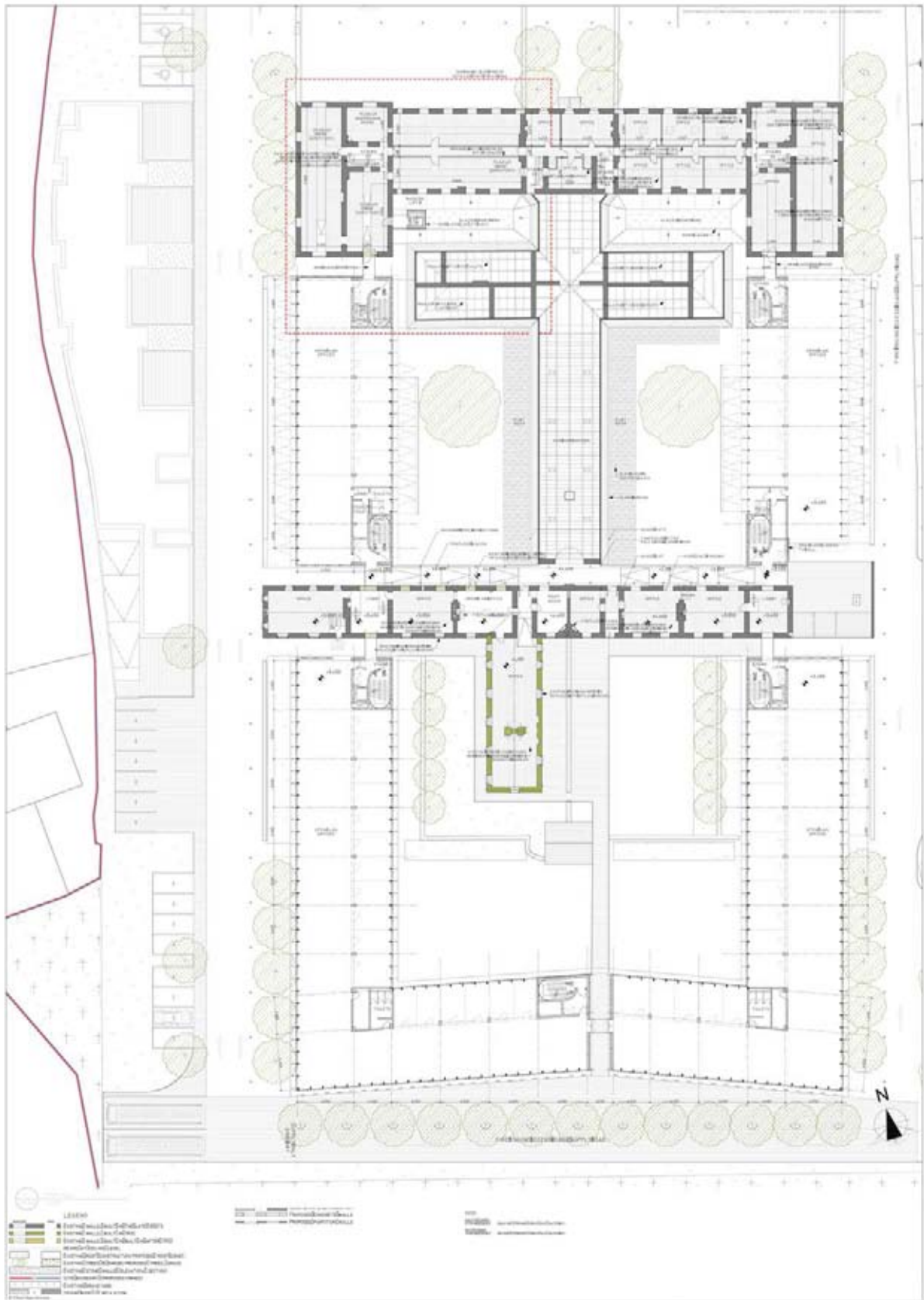
Pinceszint

Földszint

Első emelet

Összefoglalás

Forrás megjelölés

- 1 Cecil Woodham-Smith (1962) *The Great Hunger: Ireland 1845-9*: 174-187
- 2 Thomas Keneally (1999) *The Great Shame*. London: Vintage: 135-40
- 3 Kinealy (1995), 354.
- 4 David Ross (2002) *Ireland: History of a Nation*: 312
- 5 *The Great Irish Famine*, edited by Cathal Póirtéir, RTE / Mercier Press, 1995, ISBN 1 85635 1114 , p.155
- 6 Richard Killen, *A Short History of Modern Ireland* (Dublin: Gill and Macmillan Ltd., 2003)
- ⁷ Dickens, *The Architect and the Workhouse*, *Architectural review*, 1976, CLX, No.953, 345-352
- ⁸ Kathryn Morrison, *The Workhouse*, *English Heritage*, 1999
- 9 Wood, Peter. *Poverty and the Workhouse in Victorian Britain*, 1991.
- 10 *The English Poor Laws 1700-1930* by Anthony Brundage
- 11 *Poverty and Poor Law Reform in Nineteenth Century Britain, 1834-1914: From Chadwick to Booth* by David Englander
- 12 *Workhouses of the MiDLAnds* by Peter Higginbotham (2007)
- 13 *Poor Law and the Workhouse in Belfast, 1838-1948* by Michael Farrell
- 14 *Workhouses of the MiDLAnds* by Peter Higginbotham (2007)